

بغاوت

ناول

ارشاد خلیل

Ketabton.com

بغاوت

(ناول)

ارشاد خليل (لېونې افغان)

پوهه لائبريري

د کتاب ټول حقونه د لیکونکي په حق کښې محفوظ دي

د کتاب نوم:	بغاوت
صنف:	ناول
لیکونکی:	ارشد خلیل (لېونی افغان)
کمپوزر:	سلیمان کامل
سرپاڼه:	احسان الله منیب
پروف:	ډاکټر محمد زبیر حسرت
/اهتمام:	مرکه پبلي کیشنز مردان
چاپ:	اول ځل /کال 2012 میلادي
شمېر:	یوزر
بیعه:	دوه سوه کالدارې
درک:	ینورسټي بک اېجنسي پېښور
ان لائن /ایویشن:	پوهه لائبریري http://poha.pk/library
او دلر او بر پښتون افغان وطن د هرښه	
کتاب پلورنځی نه تر لاسه کېدی شي	
رابطه: 03455557575	

تړون

د هغه سرونو په نوم چې پکښې

د پښتون د ازادۍ او ابادۍ

فکرېې قراره دی

ډالۍ

بايزيد پيرروښان، نورمحمد ترکۍ، ډاکټر نجيب سره سره د هغه ټولو
پښتنو ځوانانو ننګيالو په نوم چې د خپل پښتون اولس د سر لورۍ د
پاره ئې خپل ځانونه قربان کړي دي او غلامي ئې نه ده قبوله کړې.

زما بغاوت

ملگرو لوستونکيو! دا ناول زما د پښتو ژبې، ادب او د قام د خپلواکۍ په لړ کښې يو وړوکی شان کوشش دے، زه په ځان باندې د خپلې ژبې او قام ډېر پور گڼم او غواړم چې د دې د پاره ډېر کار وکړم ځکه چې پښتو ژبه او پښتونخوا وطن زموږ د مور درجه لري او چې څوک په خپله مور باندې ننگ نه کوي هغه له سره هلو پښتون نه دے.

د دې ناول په اړه به فېصله گران لوستونکي کوي او معيار به ئې ټاکي خو زه هم له گرانو لوستونکيو نه دا طمع لرم چې ماته به زما کمزورۍ په گټه کړي چې په ائنده کښې ئې د سهوې کوشش وشي.

زه د ملگري او ورور سلېمان کامل صېب ډېره مننه کوم چې د مشورو نه علاوه ئې د کمپوزنگ کار هم سر ته ورسوه، د پروف ريډينگ د پاره د ډاکټر محمد زېبر حسرت صېب هم مننه کوم چې خپل قيمتي وخت ئې ماته راکړه. د احسان الله منيب صېب هم ممنون یم چې د کتاب د چاپ ذمه واري ئې په خپل سر واخسته او د خپلو ټولو خواخوږو هم مننه کوم چې زما د دې کتاب چاپ ته په طمع وو.

په ډېره مينه او مننه

ارشد خليل (لېونې افغان)

پېښور پښتونخوا

۹م ستمبر ۲۰۱۲ء

اول ټوك

د پېښور په يو كلي كښې يو زلمى د گل په نامه اوسېده. گل به په كلي كښې زمينداري كوله، يوه ورځ سحر وختي گل د چاڼۍ ډوډۍ خوړو نه پس خپله قلبه پټو ته روانه كړه. څه زمكه ئې اړولي وه او څه ورته لا پاتې وه. هغه ئې هم نن واړوله او تخم ئې پكښې واچولو. گل ټول كار خلاص كړه او سترې ستومانه كور ته روان ش. كور ته چې څنگه رادننه ش نو كور كښې ئې گڼه گوڼه وه. د ده درې خويندې وې چې درې واړه د ده نه په عمر كښې مشرانې وې او پلار ئې په خپل ژوند واده كړې وې. نن په يو وخت ټولې دوي كره راغلې وې. گل درې واړه خوبندو سره سترې مېشي وكړل او بيا ئې په كوزه مخ لاس وينځل. د دوي مور ژوندۍ وه. گل په مور خو څه چې په درې واړو خوبندو هم بلا گران وه او ډېر نيازبين ئې لومړى كړى وه. د پلار د مرگ نه شپږ مياشتې پس گل پيدا شوى وه. د پلار نه پس د خوبندو هم ده ته سترگې وې. په دې دنيا كښې هم دا ورور ئې د سترگو تور وه ځكه چې ښځه كه ډېر مالدار سړي هم ته واده شي خو چې ورور ئې په لاس وس تكړه نه وي نو د خاوند په كور كښې ئې قدر عزت كم وي. د پلار نه په وراثت كښې گل ته پنځه جريبه زمكه پاتې شوې وه. دا زمكه به ده په خپله كړله او چې كله به ئې فصل پوخ ش نو بيا به ئې په گجرانو خرڅولو او دغه رنگ ئې خپل ژوند تېرولو چې كله به ئې فصلونه خرڅ كړل نو څه روپۍ به ئې مور له د مړي ژوندي د پاره وركړې او څه روپۍ به ئې خپلې مشرې خور سره كېښودې او باقي روپۍ به ده خپل جېب او د كور خرچ له ځان سره كېښودې. مشرې خور نوم ئې سلطانه وه،

دوهمې خور نوم ئې نیازمینه وه او د درېمې نوم ئې فریده وه. یو مازیگر چې گل خپل کور ته راغی نو خوبندې ئې بیا په شریکه کور ته راغلې وې. ستړي مۀ شي نه پس گل ټولو سره لاس ملاو کړه. مشرې خور سلطاني ځان ته رانزدې کړه او په تندي ئې ښکل کړه او ورته ئې وویل چې وروره دلته مونږ سره په کټ کښې کښینه. گل ورته وویل چې خورې زه لږ مخ لاس وینځم نو بیا درسره خبرې اترې کوم. فریدې خور ورته کوزه ډکه کړه، گل مخ لاس اوینځل او سلطاني خور سره په کټ کښې کښیناسته. نیازمینی خور ئې حلوه پخه کړې وه، ورته ئې ډېره په مینه راوړه، فریدې ورله چائې راوړه. گل چې حلوه خوړه نو سلطاني ورته خبره راوچوله چې وروره بس دے مور مو هم ډېره کمزورې شوې ده او د پلار د مرگ نه پس ورسره ستا غم دے ستا څنگه خوښه ده چې تاله یوه ښکلې شان جینۍ وگورو او درله زر ترزړه واده وکړو نو مور به مې هم ستا بنادي په خپل ژوند وويني او مونږ به هم خوشحاله شو ځکه چې ستا په سر د واده سهره زمونږ ډېر لومړی ارمان دے چې ستا په خوشحالی کښې یو ځای شو او ستا اباد کور ووينو. سلطاني خپله خبره زیاته کړه چې که خبر وي او الله تعالی ته منظوره وي نو ستا به نوم ژوند جوړ شي، خپل کور، خپله ښځه او خپل بال بچ به وي. دا خبره د گل په زړه کښې د اول نه وه خو د دۀ سوچ وه چې مخکښې به لږې ډېرې پیسې جمع کړم نو بیا به دا خبره خپلې مور او خوبندو ته وکړم خو گل له نن موقع په لاس ورغله او سلطاني خور ته ئې وویل چې خورې دا خبره دې سمه ده، بس چې ستاسو څنگه خوښه وي زما هم خوښه ده. په خواکښې کټ کښې ورسره نیازمینه او فریده هم ناستې وې. نیازمینی سلطاني خور ته مخ راواړولو او وې وویل چې که ستاسو خوښه وي نو زمونږ محلت کښې د حاجي گلاب خان یوه لور ده

چې ډېره حياناکه پيغله ده ، هغه به گل له وغواړو او هسې هم حاجي گلاب خان ناجوړه دے نو خامخا به ورسره د لور غم وي - مور ئې ووئيل چې هو کنه بچې هغه خو دې د پلار ډېر خوږ ملگره وه ، هر مازيگر به دې د پلار خواله راتلو او چې پلار به دې کله هم د شپې کورته راغلو نو د گلاب خان خبرې به ئې کولې - گلاب خان او پلار به دې مدام د يو بل تپوس کولو - د دواړو يو بل سره ډېره مينه وه - په دې کبني فريدي خور ئې ووئيل چې بيا خو خبره نوره هم اسانه شوه ، سلطاني ووئيل چې د گلاب خان لور گلالي - خو زما هم ډېره خوښه ده ، ډېره ښه جينۍ ده او ورور ته ئې مخ راواړلو چې وروره زمونږ دا جينۍ ډېره خوښه ده ، ستا څنگه خوښه ده چې درله ئې وغواړو - گل ورته ووئيل چې څنگه ستاسو خوښه وي زما هم هاغه رنگ خوښه ده - سلطاني خور ئې ووئيل چې د جمعې په ورځ به د گلاب خان کاکا کره لار شو او گلالي به ستا د پاره ترې وغواړو - په گل باندې خپلې خوښې ډېرې گراني وې او د حد نه زياته مينه ئې ورسره کوله ځکه چې په دې دنيا کبني د ده د بودۍ مور او د دې خوښدو نه بغېر نور هيڅوک نه وو - يو دوه ملگري ئې هم وو ، هغوي سره به کله کله د شپې حجرې ته لاړه .

د جمعې په ورځ درې واړه خوښې او مور ئې د گلالي ليدو او غوښتو له د گلاب خان کره لارې - د گلاب خان ښځې ورته په روڼ تندي هرکله اوئيل ، ډېره مېلمستيا ئې وکړه او ډېره په مينه ئې ورسره خبرې اترې وکړې - په خبرو خبرو کبني د گلاب خان ښځې نه سلطاني پوښتنه وکړه چې ببو گلاب خان کاکا څنگه دے ، څه گوزاره ئې شوې ده کنه - هغې ورته وئيل چې په ډېرو ډاکټرانو مو وگرځولو خو څه گوزاره ئې نه ده شوې - نيازمينې ترې تپوس وکړه چې ډاکټران څه وائي

نو هغې ورته په جواب کښې وئيل چې بچې ډاکټران وايي چې دا ئې د
 عمر تقاضه ده ځکه چې بوډوالې په خپله يوه لويه بيماري ده، ډېر
 کمزورې شوې دے، په کور کښې دې ارام کوي - سلطاني خپله
 مقصدي خبره پېل کړه او د گلاب خان ښځې نه ئې د گلالۍ رسته د گل
 د پاره وغوښته. د گلاب خان ښځې په لومړۍ زړه دا خبره واورېده او
 دوي ته ئې په جواب کښې ووتې چې گلالۍ خو زما دا يوه لور ده،
 تاسو ښه خبر يئ چې الله پاک راله د دې نه پس بل اولاد نه دے راکړے
 زه به د گلالۍ پلار سره خبره وکړم نو بيا به تاسو له جواب درکړم -
 سلطاني ورته وئيل چې ترورې گل خو هم زمونږ يو ورور دے زمونږ
 ټولې خوشحالي هم ده سره تړلي دي او بيا گل خو ستاسو د سترگو
 وړاندې لومړې شوې دے - د هغه د ټول کړه وړه نه تاسو خبر يئ - د
 گلالۍ مور ورته وئيل چې گل خو زما د ځوي په شان دے خو خبر دے
 بچې مونږ به پرې کور مشوره وکړو ځکه چې مشوره کښې خبر وي - زه
 به يو څو ورځې پس تاسو له په خپله جواب درولېږم - د گل مور ورته
 وئيل ښه ده خورې مونږ به اوس لاړ شو خبر دے تاسو پرې خپله
 مشوره وکړئ - رخصت ئې واخست، خپل کور ته لاړې او د گل
 خويندې خپلو خپلو کورنو ته لاړې.

دوہم ټوک

خو ورځې پس د گلالۍ مور دوي کره جواب راولېږه چې سبا سحر مونږ کره راشی. د گل مور ډېره خوشحاله شوه خو وسوسو به هم په خپل گرفت کښې راگېره کړه چې هسې نه انکار وکړي. زر ئې برقعہ راواخسته او سلطاني لور کره لارہ. سلطاني فریدې او نیازمینی کره هم جواب ولېږه چې سبا له ځان تیار کړي چې گلاب خان کاکا کره لار شو. شپه تېره شوه، گل سحر وختي پاڅېده، نمونځ ئې وکړه، مور ورله ډوډۍ چائې تیاره کړي وه، ده ته ئې کینسوده او بیا لارہ د قران پاک تلاوت ته کښیناسته. گل ناست وه چائې ئې څښله او مور ئې قران شریف بند کړه او په گل ئې چف وکړه. گل پاڅېده لور او بېلچه ئې راواخسته، پټي ته روان شوه خو مور ورله اواز ورکړه چې مونږ به نن بیا د گلاب خان کره څو ځکه چې هغوي پرون جواب کړې دے، څو ورکره گورو چې څه جواب راکوي. گل مور ته وئیل سمه ده، بس الله پاک دې هغه وکړي چې زموږ د ټولو خبر وي پکښې. زه اوس ځم په پټو چکر وهم بیا به مازیگر راشم، نورې خبرې به بیا کوو. مور ئې په سر لاس رابښکۀ وې څه بیچې خداے دې مل شه.

لږ وخت پس سلطانه راغله، دغه رنگ فریده او نیازمینہ هم لږ ساعت پس راغلې برقعې ئې کښنوي او خپلو کښې په مجلس شوې. نیازمینہ زر راپاڅیده او وې وئیل چې زه به درله یوه پیالۍ چائۍ پخه کړم، چائۍ به وڅښو نو بیا به د گلاب خان کاکا کره لار شو. مور ورته وئیل بنه ده بچې خو وگوره چې گوړه شته کنه ما وختي خیال ونه کړه کۀ نه

وي نو پاس په چټۍ باندې په ډبي کښې چيني پراته دې هغه راواخله .
 نیازمينې ورته ووييل ښه ده مورې ته بې غمه شه . څه ساعت پس چائۍ
 تياره شوه ، ټولو چائۍ وڅښله او سمدستي راپاڅيدې په روانه روانه
 کښې د گل مور ووييل لږ صبر وکړئ چې لږې پيسې د ځان سره راواخلم
 هسې نه چې بيا رامنډې وهم . سلطاني ورته ووييل مورې ته راځه ما
 ځان سره پيسې راخستې دي . مور ئې ور د بهر نه ځان پسي رابښکه او
 گاونډۍ شمعي ته ئې جواب پرېښوده چې که گل راغلو نو ورته ووايه
 چې مور دې وييل چې چرته لاړ نه شي مونږ راځو او دوي د گلاب خان
 کره لاړې د گلالۍ مور په نمانځه ولاړه وه . دوي په کټونو کښې
 کښيناستي . نور څوک کور کښې نه وو او گلاب خان خو له ډېره وخته
 په کوټه کښې پروت وه . د گلالۍ مور چې څنگه سلام و جارباسلو نو زر
 زر د دوي ستړي مټ شي له راپاڅېده او ټولو ته ئې په خبر راغلې وييل
 او خوا کښې ورسره کښيناسته . خپلو کښې ئې خبرې اترې شروع کړې .
 د گل مور ترې نه پوښتنه وکړه چې د گلالۍ پلار څنگه دے ، هغې
 ورته وييل چې خورې هم هغه رنگ دے ورځ تر ورځ ئې صحت
 کمزور دے کيږي . فريدې پکښې ووييل چې ترورې گلالۍ چرته ده ،
 هغې ورته ووييل چې هغه خپلوانو کره تلې ده ، د ماشوم سنت دے ما
 ورته وييل چې څا پام به دې غلط شي لاړه شه . په دې خبرو کښې
 سلطاني مقصدي خبره راواچوله چې ترورې د گل او د گلالۍ درشتې
 خبره مو څنگه کړه؟ ښځې ورته جواب ورکړو چې مونږ ته د گل او
 گلالۍ رشته منظوره ده ، الله پاک دې دا رشته بختوره کړي او ټولو له
 ئې مبارکي ورکړه . د گل مور او خوښې هم ډېرې خوشحاله شوې ، په
 مخونو ئې د خوشحالۍ رنگونه وځلېدل . د گلالۍ مور پاڅيده په منډه
 منډه ئې ورله شربت جوړ کړو اول ئې ورله لږه شان چيني په پيالۍ

کښې راوړه چې خله خوږه کړي او بيا ئې ورله شربت ورکړه. سلطاني خبره وکړه چې ستاسو کله خوښه ده چې کويژدن وکړو؟ د گلالي مور ورته ووييل چې کله مو خوښه وي زه پرې رضا يم. فريدي ووييل چې تاسو هم ځان تيار کړئ او مونږ به هم د گل ورور سره مشوره وکړو. د گلالي مور ورته ووييل چې زه درته يوه خبره کوم چې کويژدن به ساده طريقه باندې وکړو، ډېر رواجونه به پکښې نه کوو ځکه چې د گلالي پلار هم ناجوړه دے او هسې هم زمونږ او ستاسو غريبي ده که تاسو خفه کېږئ نه نو ټول کار به په ساده طريقه خلاص کړو. په تاسو به هم بوج نه وي او په مونږه باندې به هم. د گل مور ورته ووييل چې خورې څه چې کوو نو په صلاح مصلحت به ئې کوو او دا رنگ دوي خپل کور ته راروانې شوې. د راتلو سره سلطاني يو ماشوم له پنځوس روپۍ ورکړې چې ورشه د کاکي جان ماما نه سوجي راوړه او لس روپۍ ئې ورله بيلې ورکړې چې په دې باندې ميوه او پلي گهوډ راوړي. ماشوم سمدستي سوجي راوړه، فريده ورته کېښناسته اول ئې صفا کړه، بيا ئې باندې کړه. نيازمينې فريدي ته ووييل چې خورې پام کوه چې حلوه درنه ونه سوزي ښه خوندوره ئې پخه کړه د ورور مو کويژدن خوشحالي ده چې په کښې د څه کمه رانه شي باقي به الله پاک خير وکړي. چې حلوه پخه شوه نو اول ئې خپلې مور له راوړه او ورته ئې ووييل چې موري! اول ته خله خوږه کړه. سلطاني خور ئې په پتنوس کښې حلوه واچوله او ورته ئې ووييل چې دا په کورونو وويشه. اوس وخت دے چې نه تېرېږي چې څنگه به مو نيازبين ورور راځي چې مبارکي ورله ورکړو. نن د گل په خويندو سم اختر وه. په دې کښې د مازيگر اذانونه وشول، سلطانه او نيازمينه په نمازخانه اوډرېدې. په دې کښې گل کور ته راننوتو فريده زر د کټ نه راپاڅيده او ډېره په خوشحالي گل ته

ورنزدې شوه او په مبارکو شوه، مور ئې هم د کوتې نه راوته او گل ئې
په تندي بڼکل کړو او ځان ته ئې راجخت کړه. سلطاني او نيازمينې هم
نمونځونه خلاص کړل او د مصلي نه ئې گل ته اواز ورکړو چې گله
مبارک دې شه ستا او د گلالي. رشته وشوه. گل راغلو او مور سره په
کت کېبنناسته او مور ته ئې ووئيل چې مورې ستا هم مبارک شه.
فريدي ورله زر حلوه راوړه او په خله کېبې ئې ورکړه. نيازمينې ورله
چائۍ راوړې گل هم ډېر خوشحاله وه ځکه چې د نوي ژوند ملگري ئې
پيدا شوه او په يوه نوي لاره ئې د ژوند تېرولو پېل وکړو. په دې خبرو
اترو کېبې د کوېژدن خبره هم پخه شوه او نېټه ئې راروانې جمعې له
کېبنوده. گل لا د مازيگر نمونځ نه وه کړې. د کت نه پاڅيده او دوي ته
ئې ووئيل چې زه هم نمونځ مې نه دې کړې، نمونځ کوم نو د کلي د
سرنه به خواږه هم راوړم.

درېم ټوك

په سبا سحر وختي گل چي ناشته وکړه نو فضل رحمان گوجر پسې ورغلو هغه سره ئې د فصل پېسې پاتې وې، پنځلس زره روپۍ مخکېنې وې او پنځه زره روپۍ ورسره د دې فصل وې هغه ئې ترې نه وغوښتې، هغه ورته لس ورځې نېټه ورکړه - خو ورځې پس د گل خوښندو ځان له نوې نوې جامې وگنډلې او مور له ئې هم سره د پېزاره جامې راوړې - د جمعې په ورځ د گل او گلالي کوېژدن وشوه - د کوېژدنې د خوشحالي نه چې دواړه کورونه وزگار شونو دواړو طرفونو د واده سامانونه برابرول شروع کړل او ورو ورو ئې ځان واده ته تيارولو - څلور مياشتې پس د واده د نېټې خبري هم شروع شوې - د گل کورنۍ د واده ټول سامان برابر کړه - د واده نېټه هم د دې مياشتې په اخري جمعه کېښودې شوه او دعا د خبر وشوه - گل يوه ورځ خپل ملگره د ځان سره بازار ته بوتلو او د زرگر د دکان نه ئې د کاليو نمونې راوړې - خپلو خوښندو ته ئې وښودلې چې يو سېټ پکېنې د گلالي د پاره خوښ کړي - هم د دغه نمونې مطابق ئې زرگر له د درې ټولو د کالي جوړولو اړه ورکړه - د گلالي مور هم د خپل وس مطابق ځان تيار کړه وه او دغسې په هله گوله کېنې ټول واده راغونډ شه -

د گل او گلالي د نوي ژوند اغاز ډېر په ښه طريقه وشه - د گل په ژوند کېنې ډېر اړخونه داسې وو چې د هغې په وجه به هغه په خپل کلي کېنې خوڅه کړې د خواوښا کليو کېنې به هم خلقو پېژنده او ډېره مينه به ئې ورسره کوله - اصل وجه دا وه چې گل يو ډېر تکړه قام پرست انسان وه - ټول عمر ئې د خپل قام د ښه ژوند د پاره وقف کړه وه - د

کلي هر مشر نه واخله تر ماشومانو پورې به ئې ټولو سره مينه کوله، هر سرې به د گل د بڼه اخلاقو نه متاثره وه خو گلالي هم يوه پښتنه بڼه وه، ټوله ورځ به ئې د خاوند او د هغه مور خدمتونه کول او چې کله به د گل خوبندې راغلې نو ډېر په درناوي به ئې ورله مېلمستيا کوله. د خپلو خوبندو نه به ئې ورته کم نه کاته. د گلالي راتلو سره د گل په کور کښې يو ښکلې شان رڼا پېدا شوه. گل ته هم ډېره ښه ملگرې ملاو شوه. گل ورسره ډېره مينه کوله. گل ته د گلالي په شکل کښې د الله پاک د طرف نه يو نعمت ملاو شوه وه. د گل په ژوند کښې به چې هر څومره سترې راغلې خو چې خپل کور ته به رادننه شه نو ټوله ستوماني به ئې د گلالي په يوه مسکا ختمه شوه او دمه به شه.

گل به کله کله سحر وختي په فصل باندې چکر وهلو، په دې غرض چې چا به وړانې خو پکښې نه وي کړې. يوه ورځ د پتي نه په واپسۍ ورته داود خان چې په پوله ناست وه اواز ئې وکړه او اشاره ئې ورته وکړه چې ديخوا راشه په راتلو ورته هغه وئيل چې حکومت په قام پرستو پسې راخستې ده وايي چې دوې په ملک کښې انتشار جوړوي او د نورو ملکونو سره رابطې ساتي او د دغه ملکونو په مرسته او ډاډ دلته اړه ګرې پېدا کوي. گل ورته وئيل دلته خو چې څومره قام پرست دي هغوي خو صرف د خپل قام د پاره هلې ځلې کوي نو داود خان دا راته ووايه چې ته څنگه خبر شوې؟ داود خان ورته وئيل ماته يو ملګري حال وئيلې دۍ. هغه دا هم وئيل چې ځاۍ په ځاۍ د سي ايي ډي کسان ګرځي او د قام پرستو لستونه جوړوي او بيا ئې په نمبر نمبر گرفتاروي. گل ورته وئيل چې تر کومه پورې به حکومت قام پرست تنګوي او حکومت خو ئې له پخوا راهسې په څه نا څه طريقه په جېلونو کښې نښاسي او عجيبه عجيبه سزاګانې ورکوي. د هر يو قام

پرست ژوند هم دغه رنگ کшалو سره مخ وي او چې تر څو مونږ خپل مرام ته نه یو رسیدلي نو دا رنگ قيصې خو به راسره کيږي او کيږي دې ، یوه ورځ خو به د دې مصیبت نه خلاص شو . حکومت به کوم کوم قام پرست په عذابوي . کوم کوم به وژني او که وژني ئې نو نور به پیدا کيږي . داسې وخت به راشي چې زموږ زور ته به د حکومت تخته ټینګه نه شي او مونږ به خپل مرام ته ورسو . د خپل حق د حاصلولو د پاره مونږ سره که څوک هم مرسته کوي مونږ هغوي ته په درنه سترګه ګورو .

گل خو د خپل زړه پر اس داود خان ته وښکلو خو دا ورته پته نه وه چې داود خان هم د سي ايي ډي د پاره مخبري کوي او هره میاشت د هغوي نه خپله تنخوا اخلي . گل او داود خان څه وخته پورې خپلو کښې مجلس وکړو او بیا گل ترې نه خپل کور ته روان شه خو د گل په ذهن کښې عجیبه عجیبه سوچونه تلل او راتلل .

یو ماښام گل په کور کښې د ګلالۍ او خپلې ږډۍ مور سره ناست وه ، ږډۍ ئې خوړله نو په خبرو خبرو کښې گل وئیل چې زموږ د کور ابادي هم ډېره کمزورې شوې ده . د دېوالونو بنیادونه هم ټول زیم دي او چتونو کښې هم برگي ماتې شوې دي یا وېنو خوړلي دي نو ښه به دا وي چې دې بل اړخ نه نوي ابادي وکړو . مور ئې ورته وئیل خبره دې بده نه ده خو په نوي ابادۍ ډېرې پېسې لګي زه خو وایم چې دېوالونه به په خټه کښې ووهو او بیا بیا به ئې په سیمټو پلستر کړو .

دغه رنگ به کور هم نو ښه شي او پېسې به پرې هم کمې خرچ شي . گل چې ږډۍ وخوړه نو ګلالۍ ته ئې وئیل قهوه پخه کړه . ګلالۍ ورته وئیل چې توره چائې تیاره ده خو ده وئیل چې توره نه څښم او د کله نه چې ئې د بادامي توره چائې پخول لیدلي وو نو له هغې ورځې راهسې خو ئې ترې نه بالکل توبه اېستې وه . بادامي به په ښار کښې د چایو یو

وړوکه شان هوټل چلوۀ. په ښار کښې به ئې چې کومې بې کاره او رنگ شوې چائۍ موندله نو هغه به ئې استعمالوله. گل چې نن د کور نه وته نو په لاره کښې ورته يو څو کسان په څاو کښې ناست وو يو دم ئې پرې حمله وکړه او په زور ئې ډاټسن ته واچولو. گل خپل پوره کوشش وکړو چې مزاحمت وکړي خو وس ئې پرې بر نه شه. د گل په گرفتاري کښې د داود خان پوره لاس وه، د کلي ډېرو خلکو دا منظر وليده خو دومره جرات پکښې نه وه چې د دوي مخې له ورغلي وې ځکه چې ډاټسن سره د پوليس ګاډۍ هم ولاړ وه. يو کس زر د گل مور له خبر راوړه. په مور او ښځه ئې سم قيامت راکوز شه او په چغو ئې وژړل. د کلي يو څو مشران راغونډ شول چې يو پکښې شجاع خان ملک هم وه، ثاني ته لارل چې د گل په حال ځان خبر کړي خو په تايه کښې گل نه وه، نه ئې څه معلومات وو. شجاع خان SHO ته ووييل چې رشتيا رشتيا ووايه زموږ سره دې څه کړو نو SHO ورته ووييل چې زه هډو خبر نه يم خو ملک صېب ورته ډېرې سختې خبرې وکړې ورته ئې ووييل چې ستا په علاقه کښې واردات کيږي او ته به بې غمه ناست ئې. ته به د عوامو د مال او ځان څه حفاظت وکړې. د کلي نورو مشرانو ملک صېب ته ووييل راځه چې څه بله لاره ګودره ولټوو. دغسې د کلي مشرانو تر خپله وسه کوششونه وکړل خو د گل هډو څه اته پته ونه لگېده.

د گل په کور کښې مړه نه وه او ژړا وه، غم، وه، غوغا وه، په خوښېدو عاجزانو ئې چې څه تېرېدل د بيانولو نه دي. په زړونو غلبېل غلبېل وې. ټولې سم ژوندي لاشونه وو. د کلالۍ خو هډو حال د وييلو نه د مې چې څه پرې تېرېدل. يو ساعت ئې هم آرام نه راته. خوبونه ئې حرام شوي وو. د سترګو نه به ئې اوبښکودارې وهلې.

د گل د معلوماتو د پاره د محلت خلقو او په خاصه توګه ملک شجاع خان ډېرې مندې ترې ووهلې خو د دې باوجود هم د گل څه پته ونه لګېده د گرفتارۍ پوره ۲۹ ورځې تېرې شوې. یو ورځ ملک صېب د یو رشته دار په تعلق د گل څه لږ ډېر معلومات تر لاسه کړل او پته ئې ولګوله چې گل په ډېره اسماعیل خان جبل کښې بندي دے ؛ تشه په دې خبره اورېدو سره په ګلالۍ او د گل په مور کښې ساه راغله او د خوښدو ئې هم لارې تېرې شوې. د ملک صېب په ډاډ او مرسته هغوي گل سره د ملاقات ترتیب جوړ کړه چې د اتوار په ورځ به ډېره اسماعیل خان جبل ته ځي. د اتوار په ورځ سرکاري ناغه وی خو د ملک صېب په مهربانۍ دغه کار څه قدرې اسان شه.

د اتوار په ورځ سحر وختي ټول کور روان شه. ملک صېب د وړاندې نه د خپل یو دوست چې هم په دغه خفیه اداره کښې ملازم وه په ذریعه انتظام برابر کړه وه خو په جبل کښې د ملاقات د پاره انتظار دومره ډېر شه چې په دوي به یوه یوه لمحده د قیامت په شان تېرېده. د پولیس یو سپاهی راغلو او دوي ئې په یو کوټه کښې کښېنول او دا هدايات ئې هم ورکړل چې د ملاقات وخت به صرف ۱۰ منټه وي. په دې کښې گل په بېرو کښې تړلې دوي له راوستو ، په لیدو ئې د مور د زړه نه یوه لوڅره پورته شوه او د ګلالۍ حال خو بېخي د مړي په رنگ وه. د گل حالت هم ډېر خراب وه. گل ملک صېب ته وئیل چې تا زما کورنۍ سره په دې سخت وخت کښې څومره نیکی وکړه نو دا احسان به دې زه ټول عمر کښې هم هېر نه کړم او مور ته ئې وئیل چې خفه کېږه مه خدا ۛ پاک به خبر کړي او د دې ظالمانو نه به مې خدا ۛ زر خلاص کړي. دا خو الله ته پته ده چې زه بې ګناه یم او دوي هسې بندي کړه یم خو زه یو پښتون یم او د خپل قام د پاره د دې نه زیات

تکلیف برداشت کولو ته تیار یم ، زړه مې په دې ډاډه د مې چې د قیامت په ورځ به خپل خدا مې او خپل قام ته ملامت نه یم . په خبرو خبرو کښې گل گلالي . ته مخ راواړولو ورته ئې وئیل هېڅ فکر مه کوه بس زما د مور خیال ساته او ښه خدمت ئې کوه . په ما به هېڅ چل هم نه کیږي او که په ما څه وشو هم نو تاسو به زما په مرگ نه ژاړئ او د ژړا په ځامو به خوشحالي کوئ چې زما ژوند د خپل قام د پاره قربان شو او دا به زما او ستاسو خوش قسمتي وي نو پکار به دا وي چې تاسو په دې خبره فخر وکړئ . کانستېبل د گل د بوتلو د پاره راغلو . مور ئې گل خپلې سینې ته راجخت کړو او په تندي ئې ښکل کړه ، گلالي به د حیا نه ډکې سترگې کله لاندې کړي او کله به ئې خپل د ژوند ملگري ته په خاموش نظر کتل . سپاهي گل واپس بوتلو او دوی هم پستنه شول . دوي د ملک صېب ډېره مننه وکړه او ملک د پولیس والا هم ډېره شکریه ادا کړه او ورته ئې خپل کلي ته د راتلو دعوت ورکړو او دوي پېښور ته راروان شول .

خلورم ټوک

خو ورځې پس بيا ملك هغه افسر ته فون وكړه چې ما له مشوره راکړه چې گل به د قېد نه څنگه راخلاصوو. هغه ورته ووييل چې دوه درې مياشتې صبر وكړه خداى به خبر كړي زه به درله څه نه څه چل وكړم. ملك صېب ورته ووييل كه مونږ FIR درج كړو نو بيا به كار اسان نه شي ؟ افسر ورته ووييل چې پام كوه مونږه له به هم كار وگوري او گل ته به هم مشكلات پېښ كړي ، ما خو درته يو ځل ووييل كنه، لږ صبر وكړه زه به درته طريقه راجوړه كړم. ملك صېب ورته ووييل چې څنگه ستا خوبنه وي هم هغه رنگ به سمه وي.

خو ورځې پس حاجي گلاب خان هم وفات شه ، ډېر عمر ئې په كټ كښې تېر كړه او اخر په هغه لاره لاره چې زمونږ د ټولو پرې ايمان دى. گلالى غريبه يو اړخ ته د خاوند بندي كېدو لېونى كړې وه او بل اړخ ته پرې د پلار د مرگ دروند بار راپرېوته چې هغه ئې ډېره ناتوانه كړه. اوس هغې ته ځان ډېر يواځې ښكارېده خو څه ئې كړې وې ، په لومړي امتحان كښې راگېره وه. دغه كېفيت د گلالى د مور هم وه. څه خو هغه د خاوند د مرگ نه پس په دې كور كښې يواځې اوسېده او هره ورځ به د خاوند ترېورانو په نوي نوي ډول تنگوله ، كه د دغه ترېرانو به پرې نور وس نه رسېده نو د شپې به ئې ورته ناوخته ور وهلو ، كاني به ئې ورکړه ويشتل. بوډى اخر په دې مجبوره شوه چې كور څرخ كړي او هم دغسې وشول ، لاره او لور كره ډېره شوه. د كور د څرخ په پېسو كښې چې پرې څه قرضونه ورباندې وو هغه ئې پكښې اول خلاص كړل او نورې پېسې ئې گلالى له وركړې. اوس هغه د زوم كره اوسېده. د

گل مور د گلالی۔ مور ته ووئیل چې ښه دې وکړل چې دلته راغلي دا هم ستا خپل کور دے چې دلته د هېڅ خبرې غم ونه کړې۔

د گل درې واړه خوښو هم د خپل نیازبین ورور له غمه په بده ورځ وې۔ گل خو هغوي د پاره ورور هم وه او پلار هم ځکه خو به چې دوي ورور ولیده نو د پلار مینه به ئې پرې هم ماتوله۔ د سلطاني خاوند به د ټاټکي مزدوري کوله او غریب به اکثر رنځور وه۔ دومره مزدوري به ئې کوله چې ایله وخت به ئې پرې تېرېده۔ د دارو درملو وس ئې هم نه کېده خو گل به ورسره همېشه لاس امداد کولو۔ اوس چې هغه کوم ټپکدار له د کار د پاره ورځي نو چې رنځور غاړي ته وگوري نو د کار انکار ورته وکړي۔ یو گل سره څومره خپل خپلوان په تکلیف کښې مبتلا شو د دې نه یو خداے خبر وه۔

د گل دویمه خور نیاز مینه وه۔ د هغې خاوند به په ژرنده کښې مزدورې کوله۔ د دوي یو زوے او دوه لوڼه وې۔ ډېر په کړاو ئې ژوند تېرېده۔ د کرائي په کور کښې اوسېدل۔

د گل بله خور فریده هم په بخت ډېره مړنۍ نه وه خاوند ئې نشه ئی او جوار گر سړے وه۔ د دې عاجزې حال خو د دغه دوه نورو خوښو نه زیات بدتر وه او ډېره د ترس قابله وه۔ د کور لوښي لرگي ترې خاوند خرڅ کړي وو او چې څه به ئې لاس له ورتلل نو هیله به ئې پرې نه کوله۔ گل به ورته کله کله ستغې سپورې وکړې نو گوزاره به ئې وکړه خو اوس چې هغه د مخې نه ډډې ته شوې وه نو د فریدې بس د خداے اسره وه او حال ئې ډېر قابل رحم وه۔

د خداے د طرف نه امتحانات وو که گل د سي ائی ډي په گرفت کښې نه وې راغلے نو د دې خوارانو ورځ به دومره هم نه وه بده خو سختې پسې راحت ته وي کله خو به پرې خداے پاک مهربانه شي ځکه

چې هغه ډېر مهربانه بادشاه دے - د هغه د گرفتاری دوه نیمې میاشتې پوره شوې - په گلالی باندې شپې ورځې ډېرې بدې تېرېدې - یوه یوه لمحې به پرې د کال هومره اوږده تېرېده - پښتنه بنځه وه په ډېر لومړه همت ئې د هجران غم په زړه تېروته - که زړه به ئې ډک شو نو پټ پټ به ئې وژړل خو خپل غم ئې د بل چا په وړاندې نه څرگندوه - د گل مور خو د هغه د گرفتاری نه پس د مصلې څنگ نیولې وه - د قران شریف ختمونه او نفلي روژې ئې شروع کړې وې - شپه به پرې ورځ وه او ورځ به پرې شپه - د ژوند په چل نه پوهېده چې څه وکړي -

یوه ورځ د گل ملگرۍ ضیا د سحر د نمونځ نه پس پټو ته تلو چې مال له گیا راوړې چې د نهر غاړې له ورسېده نو څه گوري چې یو سړی پر مخ بې هوشه پروت دے او ډېره په بده ورځ دے په وجود کښې ئې ورځ ځای نشته اندام اندام ئې زخم زخم دے - په غاړه پورې جامې ئې ډېرې خیرنې دي - ضیا د ده خواله ډېر په هیبت راغلو او دے ئې په مزکه سم راواړولو چې په غور ئې وکتل نو هغه گل وه - په دو دو کلي ته واپس راغلو ، خلق ئې خبر کړل او د هغه د راوړو د پاره ئې کټ هم د ځان سره واخسته - سحر وختي وه ، ډاکټر پسې ئې څوک ولېږل - ډاکټر چې راغلو نو اول ئې د گل جائزه واخسته او بیا ئې ورله نبض وکته - په تلوار ئې وئیل چې دې هسپتال ته ورسوئ - ډاکټر صېب ولاړو کسانو ته وئیل چې سړی روغ دے خو ډېر زیات تشدد پرې شوی دے ، انشاء الله چې ښه به شي - گل چې څه لږ په هوش کښې راغلو نو څوک په منډه لاړه او مور ته ئې ورله خبر ورکړه - مور او ښځې چې د گل حالت ته وکتل نو په سر مخ ئې راکښودل ، بې واره بې واره ئې چغې کړې د چم گاوند خلق هم راچلېدل - د کور نه بهر د سړو گڼه گڼه جوړه شوه - گلالی د گل د کټ خواله راغله ، ورو غوندې د هغه تر څنگه

کښیناسته او د هغه لاسونه ئې په خپلو لاسونو کښې ونيول. د لویټې په پلو ئې اوبښکې اوچې کړې. د گلالۍ مور ورله تسلي ورکړه ورته ئې وئیل چې شکر وباسئ چې تر کوره راوړسېده. خداى به ئې جوړ کړي تاسو وار مه خطا کوئ. د گل خوبندې هم په یوه چغه په کور رادننه شوې. مشرانو ښځو کومې چې په حوصله وې هغوي ختمونه وظیفې او دعاگانې شروع کړې څوک په نفلونو اودرېدې او څوک د گل د کټ نه چاپېره ولاړې وې. گل له مور تاوده پۍ ورکړل او گلالۍ ورله زخموڼه ټکور کړل. د هغه سینه لږه گرمه شوه، سترگې ئې راپورته کړې، گېږ چاپېره ئې وکتل، ځان سره لږ غونډې مسکې شوه او بیا ئې ورو غونډې سترگې پټې کړې.

په سبا له گل لږ ساصورت شوه. خوبندو ورله اوبه تاودې کړې، مخ لاس ئې ورله ووينځل په سر کښې ئې هم ورله لوند لاس وهه. گل دوه ورځې کور کښې ارام وکړه او څه قدرې گوزاره ئې وشوه. په دې دوه ورځو کښې د کلي خلق او خپلو خپلوان په هېږه د ده تپوس له دوې کره راوچلېدل. گل په دې دوو ورځو کښې دومره شوه چې د کټ نه راپاڅېده او د گرځېدو جوگه شوه. ضیا ورله نائى راوسته، حجامت ئې وکړه او د سر وینسته ئې ورله هم سم کړل. د هغه په رنگ او جوته کښې هم تغیر راغلو. نن هاغه ورځ هم راغله چې گل حجرې ته د راوتو قابل شوه. مور ئې زر د یاسین شریف ختم وکړه او د اوږو او دگورې حلوه ئې په محلت کښې ووبشله. د خداى پاک شکرونه ئې وويستل چې گل یو ځل بیا په خپلو پښو د گرځېدو جوگه شوه. گلالۍ د ډېرې خوشحالی خپلې اوبښکې ضبط نه کړې شوې او په ښو ئې د خپل ژوند ملگري ته خبر خبر وکتل. په حجره کښې ملگرو گل سره ډېرې په راستۍ د همدردۍ او غمرازۍ خبرې وکړې. خان محمد حاجي صېب د ملک صېب نه چيلم

واخسته او تماکو ئي د واسکت جیب نه راوېستل ، چيلم ئي تازه کړه او د کش رابښکلو سره ئي خپله خبره هم پېل کړه وئيل ئي بچي شکر دے چې په خبر خبريت خپل کور ته راغله . اکثر به خلقو د گل نه پښتنه کوله چې بچي ته ئي په خه جرم کښې گېر کړي وے ؟ هغه به هر چا ته دغه حال نه وئيل چې د ده جرم کوم يو دے او دے خه غواړي چې د وخت د حکومت د سترگو ازغی دے البته بعضي وخت به خوک پوهه او سنجيده کس ته ده د خپل زړه حال تېر کړه . ده يو ورځ چا ته وئيل چې ماسره پوره ديار لس کسان نور هم وو . زمونږ گناه دا وه چې مونږه د خپل قام د پاره هلې ځلې کوو او د خپلو وسائلو تر لاسه کولو د پاره مبارزه کوو مطلب دا چې مونږ له الله پاک کوم نعمتونه را کړي دي نو په هغې باندې خپل حق تسليمول غواړو لکه د مثال په توگه اباسين زمونږ دے او اوبه ئي مونږ نه شو استعمالولې بلکې ټول پنجاب پرې خړوبېږي . زمونږ وطن اوچ کړس پروت دے او که خه نه خه اوبه په استعمال کښې دي نو دا د هغوي د ضرورت نه سېوا دي يا بيا جهان ته بنائې چې مونږ زياتي نه کوو . د اوبو نه چې د بجلۍ په نوم کومه توانائې جوړېږي د هغې صورت حال خه دے د هغې نه خو ټول جهان خبر دے او په دغه بجلۍ کښې چې مونږ ئي پېدا کوو په استعمال کښې ئي مونږ څومره باختیاره يو . عجيبه خبره دا ده چې دغه بريښنا چې په ډېر کم قيمت سره دلته پېدا کېږي يا خو دلته د سره شته نه او که خه لږه ډېره شته هم نو د هغې قيمت ډېر او گران دے . گل به کله کله دغه مجلس کوه او د حجرې خلق به ورته غلي ناست وو . ده به وئيل زما او زما د ملگرو جرم صرف دغه دے يعنې ساده مطلب ئي دا دے چې زما په جیب کښې د لسو روپو کوم نوټ دے نو دے خو زما ولې د خرڅ حق ئي زه نه لرم او که زه په دې خبره احتجاج کوم نو بيا کافر هم يم ، غدار هم ، گناهگار هم او سزا وار هم . ده وئيل چې که مونږ په خپلو

معدنياتو او اوبو اختيار ولرو نو لري نه ده چې مونږ خوراكي مواد نورو
 گاونډي هېوادونو ته ورکوو. په دې وطن کښې مونږ سره ډېر ظلم روان
 دے ، دلته ډېر د جبر نظام دے او کله هم چې مونږ د دغه نظام د جبر او
 ظلم خلاف اواز او چتو نو خلق به راځي مونږ به گرفتاروي، وهي به مو ،
 تشدد به راباندې کوي او زوري به مو خو دا خبره هم ډېره واضحه ده چې
 مونږ او زمونږ مشرانو هر کله ډېرې قربانۍ ورکړي او ورکوي ئې مونږ
 وپربدونکي نه يو چې په دې دهمکو ډرکو به مونږ خلق د خپل مرام نه لرې
 باسې. گل په يوه بله موقع وئيل چې زمونږ د غرونو او ځنگلونو بې
 حسابته دولت هم زمونږ د قدرت نه بهر دے او مونږ ئې د خپل قام په
 خدمت کښې نه شو راوستے. زمونږ ماشومان د بستې په ځامې د پالش
 بکسه په غاړه گرځوي او په هوټلونو او مستري خانو کښې په جبري
 خدمت مجبور دي چې هلته ئې هره نمونه استحصال کيږي. گل سکندر
 ماما ته وئيل چې تاسو چې دا کوم تمباکو په چيلم کښې استمالوئ دا
 هم زمونږ د خپل وطن پېداوار دے خو دلته معامله داسې ده چې په ټول
 ملک باندې يو استعماري قوت پنجې خښې کړي دې او داسې ناوړين ئې
 جوړ کړے دے چې اسرائيل به ئې په فلسطينيانو هم نه کوي. گل به اکثر
 دا خبره ډېره په افسوس کوله چې زمونږ بچې په خپله مورنۍ ژبه کښې
 تعليم هم نه شي حاصلولې. پښتو کښې يو بل سره خبرې خو کوو ولې نه
 ئې لوستے شو نه ئې ليکلے شو او هغه د خوشحال بابا خبره چې :

په يوه ژبه وئيل سره پښتو کړو

ولې هېڅ نه شوله يو بل خبردار

په دي لړ کښې د ټول جهان د زده کړې او تحصيل علم قيصه نوره ده .
 دلته خو خلق زمونږ د وطن خپل نوم هم نه مني او نه ئې راکوي. د ظلم
 انتها خو دا ده چې وطن زمونږ دے او نوم ورته د نورو په خوښه اخلو. گل

به د ډېر جوش نه په سر دواړه لاسونه رانسکل او په ډېر پرامېد انداز کښې
به ئې وئيل چې هغه ورځ لري نه ده چې د تيارو سينه وشليرې او دلته رڼا
راشي خو دا کار به لومړه همت او يو لومړه بغاوت غواړي.

گل به د خپلې گرفتارۍ په حقله ډېرې کمې خبرې کولې او که
چا به ترې پښتنه وکړه نو په ځاي د دې چې خپل فرياد وکړي د وطن
خبرې به ئې شروع کړې. يو ځل ئې خپلو خاص ملگريو ته وئيل چې کله زه
نامعلومه خلقو گرفتار کړم نو ما ته دا پته هغه وخت ولگېده چې زما په
سر مخبري چا کړې ده خو په هر قام کښې د مير صادق او مير جعفر رنگې
خلق وي. ده زياته کړه چې زه ئې کله بوتلم نو په يوه وړه شان کوټه کښې
ئې بند کړم. دوه ورځې ئې راله هېڅ نه راکول. بيا ئې يو حوالات ته
راوستم. دلته د لوږې نه ډېر په عذاب شوم او تندي هم په مخه اخستې وم
په وجود کښې مې يو پوټی زور هم نه وه. د حوالات دروازه چې راپسې
څنگه بنده شوه او ما گېر چاپېر وکتل نو لس دولس ځايه په چت پورې د
مچو گيښونه نښتي وو. يو وخت پوهه نه وم چې څه وخت به وه خو بې
اختياره مې د خلې نه ووتل چې د خداي ظالمانو لږې اوبه خو راکړئ.
اول خو ئې راله جواب نه راکوه خو چې ډېر مې تنگ کړل نو سنترې لاړو
او تايه دار ته ئې اوئيل او واپس هم دغسې راغلو. لږ ساعت پس تايه دار
په جام کښې څه راروان کړي وو زما زړه ډېر ښه شه خو چې ما له ئې
جنگله کښې راکړه او ورته مې وکتل نو داسې بدبوي ترې راغله چې زر
مې ښکته گوزار کړه. د اوبو په ځاي ئې راله متيازې راوړې. زه ورته په
کنځلو سر شوم او چې څه په خله راتلل هغه مې ورته وئيل. زما په شور د
تايې نوره عمليه هم راغله، ټولو راپورې داسې خندل لکه چې زه لېونۍ يم.
دغه شپه راباندې ډېره سخته تېره شوه او چې سحر شه نو يو لومړه افسر
راغی نېغ دفتر ته لاره هلته چې تايه دار سره په خبرو شه او څه وخت چې

ئې په ما نظر پرېوته، تانه دار ته ئې خه وئيل خو زه په دومره اندازه پوهه شوم چې زما په حقله ئې ورته خه وئيل خو دا پته ونه لگېده چې خه ئې ورته وئيل. د افسر د تلو نه پس يو سپاهي راله لږه ډوډۍ او مالگه راوړه او ما په بسم الله وخوړه. اوبه ئې راله هم راوړې، هغه مې هم وڅښلې او په وجود كښې مې لږه ساه راغله چې په زمكه كښيناستم نو خوب راله راغلو او خپل لاس مې سر ته كښېد، پر كاله شوم او بيا د خوب په جزيرو كښې ورگډ شوم چې تر ډېره وخته پكښې وگرځېدم. يو سپاهي په لته باندې راپاخولم او بلې تانې ته ئې راوان كړم. هلته د حوالات حال د دې تانې نه هم بد تر وه. گندگي، بد بويي او بد اخلاقي د تانې په ټول ماحول قبضه كړې وه او انسانيت پكښې تر لرې لرې نه ښكارېده. دلته زه د تفتيش په غرض راوسته شوم وم خو ما په خله د چپ مهر وهلې وه كه دوي به رانه هر خه تپوس كوه خو جواب مې نه وركوه. خه زما خپل سوچ وه او خه زما د سياسي تربيت وجه وه چې ويرېدمه نه او ښه نېغ نېغ به مې ورته كاته او خاموش به وم البته دلته زما د وهلو سلسله شروع شوه او هاغه بدترين تشدد راباندې وشه چې زما ژبه ئې د اظهار توان نه لري. البته زه په دې نتيجه ورسېدم چې دوي زما په حقله پوره معلومات لري زما د سياسي مسلك، زما د سوچ او ډلې نه پوره خبر دي. يوه ورځ مې يو افسر ته د تفتيش په دوران كښې اوئيل چې زما په حقله پوليس ټول معلومات لري نو زما نه د تپوسونو كولو خه مطلب دى؟ خو چې خه مو خوښه وي كوى راسره. د هغوي مطلب دا وه چې زه د خپلو مشرانو نومونه واخلم د دې د پاره به ئې ماله لالچ هم راكړه، ترغيب هم او دوږه دباو هم. د دې ځاى نه زه به يو بل جبل ته يوړم شوم هلته كښې خو ورځې وم خو په داسې حال كښې چې خداى دې ترې نه څوك هم نه خبروي. بيا نه يم خبر چې په كومه طريقه ئې زه په پټو كښې غورځولم وم

خوچې په هوش کښې راغلم نو په کټ کښې پروت وم او خو تنو په اوږو
راخستې کور ته راوړم.

پنځم ټوک

نن چې د ماسخوتن نمونځ وشه نو گل بيا حجرې ته راوته . مشران ناست وو او د بحث موضوع گل او د هغه گرفتاري ، د هغه نظريات او د هغوي تگ لاره وه . د سلام اچولو نه پس گل په يو خالي کټ کښې کښېاسته . عبدالحليم چې د گل همخو له وه د گل نه د هغه نورو ملگرو په حقله پښتنه وکړه چې هم ده سره يو ځاى گرفتار شوي وو . ده ورته اوئيل چې زه خو ترې نه يم خبر خو اندازه داسې ده کوم سلوک چې ماسره شوى دى دغه حال به د هغوي هم وي . د حجرې مجلس شروع وه چې د گل مازغو ته داود خان راغلو ، پوښتنه ئې وکړه چې هغه نه ښکاري ؟ عبدالجيل ورته اوئيل ورك ئې کړه مړه هغه څه خداى وهله دى . په کور کښې ئې جنگ جگړې شروع دي په بده ورځ دى هډو سر تندى ئې نه لگي . ارشاد خان وئيل چې هغه د حکومت د پاره جاسوسي کوي او بې گناه خلق زوروي . گل د هغه د خبرې مرسته وکړه خو په دې حقله ئې خپله رائي څرگنده نه کړه او غلې پاتې شه .

د گل د گرفتارى به داسې څلور څلورنيمې مياشتې شوې وې چې يوه شپه پرې درد راغلو او ډېر ئې په تکليف کښې کړه . د شپې ناوخته ئې د گاونډي په مدد ورله د کلي ډاکټر راوسته ، هغه ئې معائنه وکړه . انجکشن ئې ورته ولگوه ولې نور په پټه پوهه نه شو خو ورته ئې وئيل چې دې ستنې سره به د ده آرام راشي خو سحر ئې د وخته هسپتال ته ورسوئ چې تستونه ئې وشي او د مرض صحي حال ئې معلوم شي . دوي هم دغسې وکړل . هسپتال کښې ورته د التراساوند نه معلومه شوه چې د گل دواړه گردې زيانمنې دي . ده ته به په پختورگو کښې له

ډېره وخته درد کېده خو ده کله هم دغه درد په ځان نه وه حاوي کړې. دا درد به ده ته د گرفتارۍ په دوران کېنې د تشدد نه پس محسوسېده خو اوس دغه درد دې ځای ته ورسېده چې په کټې پرې اېسته. ډاکټر خو د گل په مخکېنې د څه خدشې اظهار ونه کړه خو احمد خان ته ئې ځان له وئيل چې د گل پختورگي ببخي ناکاره شوي دي اوس د علاج له کوره وتي دي ، ډائلاسيس باندې به اچول پکار وي خو څه چې تر کومه گوډاره کېده نو دارو دې خوري.

گل ته هم د خپل ځان او صحت اندازه وه ځکه چې ورځ تر ورځ به کمزورې کېده. يوه ورځ ئې گلالۍ ته اوئيل چې زما صحت ما ته ډېر ښه نه ښکاري خو د جوړېدو طمع مې قطع نه ده. مرگ شته خلاصې ترې نشته خو که خداى مه کړه زه ښکته پورته شوم نو ته پښتنه ښځه ئې او پښتنې عمر له د مېړه په پټ کېنې ناستې وي ما ته دا اندازه لگي چې تا به هم خداى جوړه کړي. خداى دې په خبر جوړه کړه خو که هلك دې وشه نو نوم ورله سالار کېده او که جينۍ وه نو په خپله خوښه ورله نوم کېده او داسې خسمانه ئې وکړه چې د دنيا خلق حېران شي. زما په تا يقين دے خو دا خبرې مې هسې زړه له راغلي، زما له خوا درته اجازت دے چې ځان له د ژوند ملگرې په خپله خوښ کړه ځکه چې ژوند گران دے ، داسې به تېر نه شي. گلالۍ خبرې خو په غور واورېدې خو داسې بې واره ئې د سترگو نه اوبنکې راروانې شوې لکه د پشکال د باران شېبې. هغې گل ته اوئيل ما ته داسې خبرې مه کوه ، زما زړه پريوځي. خو گل ورته وئيل چې څه حقيقت وي پکار ده چې بنده ئې تسليم کړي.

هغه ورځ هم راغله چې په گلالۍ د گونډې اواز وشه. د گل مور بوره شوه او گل د خاورو خادر واغوسته. د گلالۍ نه د عمر د پاره

خندا او خوشحالی مخ واړوه. د گل مور په مرگ ویرژلې بلا یو ځل بیا په سپېره سپېره ووهله. د گل خوښېدې خو په ژوندني مړې وې.

گل د خوشحالی یواځینې اسره پاتې وه چې د ټول غم لړلي تېر سترگې وې ورته. په کومه ورځ چې د گل په کور کښې د گل د نڅښې د پیدا کېدو نعره وشوه نو دغه ورځ د خوشحالی هم وه او د غم هم. خوشحالی دا وه چې د گل زوې پیدا شو خو گل نه وه. د گلالي غېږه ډکه شوه خو سر ئې هم هاغسې سرتور وه. د دنیا نظام روان وه. د غم زور کمېږي خو څه غمونه داسې وي چې د هېرېدو نه وي. د گل مرگ هم داسې وه خو د هغه سالار چې لوبده نو د پلار د جدایۍ په دروند غم ئې ورو ورو گردونه پرېوتل. سالار سکول ته د تلو جوگه شته او هغه ورځ هم راغله چې سالار په سکول کښېنولې شته. د گلالي مور به سحر بوتلو او غرمه به ئې راوسته. د گلالي خپل کور سره یو وړوکی غوندي کوار تر وهغه ئې د بره وطن افغانانو له په کرایه ورکړه. دغه کور کښې دوه هلکان او دوه جینکۍ وې هغوي به هم سکول ته تلل چې د سالار د سکول او د لارې ملگري شول. په دغه دوه وړو کښې یو ماشوم د دغه ښځې مېرني زوې وه چې نوم ئې ساحل وه او د مور سلوک ورسره ښه نه وه ځکه چې مور مېړه شې نو پلار پلندر شي. ساحل د دغه کور د نورو وړو په نسبت زیات شریف هم او ښائسته هم وه. سالار سره به ئې طبع ډېره لگېده، سکول کښې به هم یو ځای وو او د سکول نه پس به ئې هم دوي کره لوبې کولې. د ساحل ژوند د مېړي مور د سېوري لاندې سم نه تېرېده. دا خبره به گلالي هم محسوسوله خو په پردي کور کښې ئې کار نه لره البته د سالار سره سره به ئې د ساحل د خوراک څښاک هم خیال ساته خو چرته خپل کور او چرته د بل کور. مېړه به په دې هم خوشحاله نه وه چې د ساحل دې څوک خیال ساتي. گلالي په ساحل او سالار کښې فرق نه کوه دواړو ته به ئې

يو شان کتل-د دواړو جامه پېزار ، خرچ خوراک ، کتاب کاپي ، سکول او بازار عن دا چې هغې ساحل هم خپل زوے گڼه-بل خوا د ساحل د مېرې مور خيال دا وه چې دوي ساحل مستوي او سبا به راته په سر خېژي-په اصل کښې د ساحل ژوند ډېر مشکل وه ، د هغه قصور دا وه چې د هغه خپله مور مړه شوې وه- سالار سره د ملگري کېدو نه اگاهو د هغه ژوند ډېر گران وه او بې انتها کړاو سره مخامخ وه- يوه محرومي نه وه چې هغه ئې د لېزان سره نه وه مخامخ کړې خو خداي مهربانه بادشاه دے ، د چا نه چې خه اخلي نو خه ورکوي هم او ساحل ته ئې د سالار په شکل کښې ورور او د گلالۍ په شکل کښې مور ورکړې وه-

يوه ورځ پس د ساحل مېره مور دوي کره راغله او جواب ئې ورکړو چې مونږ به درې ورځې پس کډه وړو او بره وطن ته واپس ځو-د سالار نيا ترې تپوس وکړو چې د کډې وړو وجه خه ده ؟ خبر خو دے کنه ؟ هغې ورته وئيل چې په کلي کښې مې خاوند باغونه اخستي دي ، د هغې د سنبالښت د پاره زمونږ موجودگي هلته ضروري ده-په اصل کښې هغوي د دوي په کډو وړو حېران نه وو خو د ساحل ورسره غم وه-دلته خوبه ئې دوي خه نه خه خيال ساتلو خو خداي خبر چې هلته به ئې خه حال وي-

په هغه ماښام چې ساحل دې کډو يوړه ، سالار ډېر خفه وه او په دغه شپه ئې ډوډۍ هم ونه خوړه او اوده شته- سحر گلالۍ ځان ته رانزدې کړه او تپوس ئې ترې وکړه چې په ساحل پسې خفه ئې ؟ سالار ورته په خله خه ونه وئيل خو د سترگو نه ئې برغې برغې اوښکې راتوې شوې چې مور ئې هم زړه ټينگ نه کړې شته- مور او زوي يو شان وژړل- ساحل هغوي سره ډېر اموخته شوے وه او دوي هم هغه کله پردے نه وه گڼلے-

شپږم ټوک

هغه وخت ټول حېران شو چې کله سالار سحر جومات ته لاړه نو
 څه گوري چې ساحل د جومات په گوټ کښې غلې ناست دے او سپپاره
 ئې مخې ته اېښې ده. د سالار چې څنگه ساحل په نظر راغلو نو واپس ئې
 کور ته رامنډه کړه او په يوه چغه ئې د کوڅې نه مور ته نعرې کړې. مورې!
 ---- مورې! ---- وه مورې! ساحل خو په جومات کښې دے ، هغه خو نه
 دے تلے . مور ئې کوڅې طرف ته په دو را سا روانه شوه .
 څه گوري چې په دې کښې ساحل په کوڅه رادننه شه او گلالي داسې
 خپل ځان ته راجخت کړه تا به نه وئيل چې دا پردے زوے دے . بې واره
 بې واره ئې په مخ او سر ښکل کړه . سالار ترې نه داسې جخت لاسونه
 چاپېر کړل لکه چې ډېره زمانه پس دوه وړک شوي ورويه يو ځای شوي
 وي.

د سالار نيا هم ډېر خوشحاله شوه خو لږ ساعت پس ئې نږور ته
 اوئيل که په ده پسي پلار راشي نو دا خبره به ضرور کوي چې دا مونږ
 پاتې کړے دے نو دغه وخت به هغه له څه جواب ورکوو. ساحل ورته
 وئيل ادې غم مه کوه زه به ورته وایم چې زه په خپله پاتې شوے يم . زه
 هغوي سره نه ځم. زما دا کور دے ، سالار زما ورور دے ، زه هلته نه ځم .
 د سکول په دوران کښې چې به کله هم د پلارانو ذکر راغلو نو
 ساحل او سالار به دواړه د يو شان کيفيت نه تېرېدل خو دواړو په ژوند
 کښې ډېرې تاوېدې سړې ليدلے وې نو د عمرونو په لحاظ خو دواړه واپه
 وو ولې د حوصلې په حساب د غر برابر وو . عجيبه خبره خو دا وه چې د
 ساحل مور پلار هډو ده پسي په شا ونه کتل ، هډو تپوس ئې ونه کړه چې

زمونږ نه وروستو څو ځل پاتې دي ځکه؟ خو چې تلې دي نو ساحل ئې هېر کړې دې او داسې ئې هېر کړې لکه چې دې هډو وه نه.

وخت روان وه. ساحل او سالار د ځوانۍ په درشل قدمونه کېښودل. سالار په دیارلسم جماعت کېنې او ساحل په دولسم جماعت کېنې سبقونه وئیل. دواړه ډېر همتناک هم وو د سبق وئیلو سره سره به ئې د پټې په کار کېنې هم دلچسپې اخستې. هر څو که مور به منع کول خو هغه به ئې قائله کړه او د هغې ویره یا خدشات به ئې رفع کړل. دې سره سره به دواړه کمپیوټر او انگلش لېنگویج سنټر ته هم تلل. په خپلو همخوولو کېنې ډېر په ښو نومونو یادېدل او نورو خلقو به هم خپلو بچو ته د مثال په توګه وړاندې کول. د جومات په خدمت کېنې به هم د هر چا نه وړاندې وو. نمونځ له به په باقاعدګۍ سره تلل او د قران پاک تلاوت به ئې هم کوو. په لېنگویج سنټر کېنې د ساحل یو ملګرې وه، مشال نوم ئې وه. دوي دواړه چې د لېنگویج سنټر نه فارغ شونو دواړو ځان له په ارباب روډ کېنې یو سنټر جوړ کړه. د سنټر کار ښه روان شو او ډېرو هلکانو او جینکو پکېنې داخلي واخستې. او معقوله امدني به ئې لاس ته راتله. ساحل به خپله ټوله امدني مور له ورکوله او د کور لګښت په ښه توګه سر ته روان وه او د ژوند ګړې ئې په ښه ډول تېرېدې.

یوه ورځ چې سالار د کور زوړ سامان لټوه نو په کاغذونو کېنې ئې د پلار هغه خط هم راوته چې د مرګ نه وړاندې ئې د وصیت په طور لیکلې وه. په خط کېنې ئې لیکلي وو چې بیچې ته دا فکر ونه کړې چې ستا پلار مړ دې، نه ستا پلار ژوند دې دې او تا سره دې. هېڅ غم مه کوه او همت کوه ځکه چې ځوانان په همت او محنت ښه ښکاري. ستا د پاره پښتون قام او پښتونخوا خاوره هر څه هر څه دي. په دې باندې به ته

د خپل پلار او د مور مینه ماتوې. ته به په خپله هم یو پتنگ ئې چې د خپل وطن د پاره به اور ته دانگې او ستا ملگري به هم پتنگان وي. ته به د پښتون قام شمله اوچته ساتې، ستا د ژوند قصه به د افغان وطن د ننگ او عزت خیال ساتل وي. تا ته به همېشه د خپلو اتلانو مثالونه مثالونه وي. او ته به د دغه مثالونو بل ساتلو د پاره خپله وینه ورکوي او دا به بل ساتې. کله چې ته په داسې حالاتو کښې تنگ شې، بې وسه شې او د هر طرف نه درباندي مزکه تنگه شي او تورې تیارې شي نو بیا به هم ته د خپل مرام نه مخ نه اړوې. دا زما وصیت هم وگڼه او ارمان هم.

سالار چې څنگه خط ولوسته نو یو ساعت ئې په لاس کښې نیولې وه او حېران حېران ئې ورته کتل او په ډېر ډونگي سوچ کښې لاړ خو د مور په اواز د سوچونو د سمندر نه راوته، خط ئې په جیب کښې واچوه او په پاڅېدو پاڅېدو کښې ئې ځان سره عزم وکړه او خپل پلار ته مخاطب شۀ چې بابا زه به ستا هر یو ارمان پوره کوم او د خپل وطن د پاره به د هېڅ قسمه قربانۍ نه مخ نه اړوم.

اووم ټوك

گلالي له پلار يو گوتمه ورکړې وه چې هغه ئې د لاس نه ووبسته او ساحل ته ئې ورکړه چې بچۍ دا زما له طرفه ستا د پاره نخښه ده او چې کله هم زه درسره نه يم نو دا به زما ياد درکوي . ساحل ورته وويل چې خداى دې نه کړي مورې چې ته او زه به سره بيل شو او گوتمه ئې د مور نه واخسته ، په ډکو سترگو ئې شونډو له يوړه ، بنکل ئې کړه او بيا ئې مور ته واپس کړه چې دا زما ده خو ته ئې ځان سره کېږده ، چې کله مې درنه وغوښته نو را به ئې کړې .

ساحل او سالار دواړه کور کښې ناست وو ، قهوه ئې څښله او په خبرو کښې مشغول وو . په خبرو خبرو کښې ورته ساحل وويل چې سالاره زما خيال دى چې زه د UK د پاره اپلاټى وکړم ستاسو څنگه خوښه ده . که سمه ئې وخوړ نو سبق به هم ووايم او دلته به تا سوله څه ښه ژوند هم پېدا کړم . د گلالي خوزه نه وه خو سالار په دې خبره رضا وه او مور ئې هم په دې پوهه کړه چې ساحل کومه خبره کوي ، ډېره بده نه ده ځکه چې دې سره به د هغه ژوند هم جوړ شي او ته ئې مور ئې نوتا به هم نه هېروي . ساحل کوشش شروع کړه او خپل درخواست ئې د لندن په اېمبېسى کښې جمع کړه او د خپل پوهنتون او لېنگويج سنټر کار ئې هم جاري ساته . ساحل ډېر ساھو سرى وه داسې هم د انگلېنډ په طمع نه وه چې گنې ما درخواست ورکړى نه دى او بس منظور شوى نه دى . دغه هوښتيا رتيا د هغه د لوى والي غټ ثبوت وه .

مياشت نېمه پس د اېمبېسى نه کال راغلو چې ساحل دې د انټرويو د پاره حاضر شي او چې د انټرويو نه واپس راغلو نو ډېر مطمئن

نه خو بي طمعي هم نه وه. ځكه چې د هغه په انټرويو كښې د سوالونو
جوابونه هغه دومره په ډاډه زړه وركړل چې سوال كوونكي ئې حيران كړل.
ساحل چې څه وخت دې سوال چې دا يو جمهوري ملك د ډې په كوم كښې
چې تاسو اوسئ په جواب كښې وئيل چې نه زه د ډې ملك ته جمهوري ملك
نه شم وئيل ځكه چې دلته پنځه لومړني قومونه اوسېږي پښتون، بلوچ،
سند، سرائيكي او پنجابي او داسې ځينې واړه خو په خپلو وطنونو يو
هم اختيار نه لري او د مضبوط مركز په نوم پنجاب يو استعماري قوت
د ډې، د هر يو استحصال كېږي نو په ظاهره كه دلته جمهوري حكومت
وي خو په شائي نور قوتونه ولاړ وي او د قام او د هغوي د وطن وسائل
لوټلي شي. دغسې چې ساحل ډېر په تفصيل د خپل وطن د وسائلو،
معدنياتو، دولتونو، خوش بختو او بد بختو ذكر وكړه نو د هغوي توجه
ئې ځان پله راوگرځوله او انټرويو ته ناستو كسانو يو بل ته وکاته.

ساحل هم هاغه شان په خپل كار كښې بوخت وه لكه چې
وړاندې وه خو طمع ئې نه وه قطع شوې او هم هغه وشو، ورپسې د
كونسل گري نه اطلاع وشوه چې هغه دې خپل پارسيپورټ او نور ضروري
كاغذونه دوي سره جمع كړي. ده داسې وگڼل چې دا د كار كېدو ابتدا ده
او كه نصيب ئې شوه وي نو ډېر زړه به په خپل دغه مقصد كښې كامياب
شي. هغه ډاډه ځكه وه چې د هغه حوصلي هغه له زړه لومړي كړي وه او
هغه به اكثر وئيل چې داسې هم كېد ډې شي چې سره به د يو كار اراده په
ايمانداي وكړي او هغه به نه كېږي.

د ساحل د تلو ورځ راغله خو د گلالۍ د زړه نه يو خدا ډې خبر
وه. اوبسكې وې چې نه ودرېدې او ساحل ئې په دې وئيلو مجبور كړو چې
كه مورې ته هم دغه رنگه خفه ئې نو زه دغه هر څه كېنسل كړم، خو هغې
ورته وئيل چې زويه زه خو ستا په خوشحالي خوشحاله يم، خفه به ولې

يم خو د بيلتون غم ژاړم. ما خو كله هم دا سوچ نه دے كړې چې گنې ته زما ځوے نه ئي او نه مې په تا او سالار كښې فرق كړې دے چې ته په تلو خوشحاله ئې نو زه نه خفه كېږم خو خداے خبر چې ولې زما زړه ويريزي. ساحل او سالار دواړو ورله ډېره تسلي وركړه.

ساحل د رسېدو سره اول ټيلي فون وكړه چې سالار هېلو وكړل نو په دوېمه خبره ورته ساحل وكړه چې مور له وركړه او مور ئې كه هر څو زړه كلك كړې وه خو اخر مور وه نو د سلام اغستو نه مخكښې غريو ونيوه او په ژړا ژړا كښې ئې ورته فقط دومره اوئيل چې زويه! هېره دې نه شم گنې زړه به مې وچوي او ساحل ورته وئيل مور دا به وخت ثابته كړي چې زه ستا او د سالار د پاره څه كوم. په ځان به هره سخته يوسم خو تاسو به رانه هېر نه شئ چې د مور اوښكو ئې د تم كېدو لاره نه نيوه نو فون ترې نه سالار واخسته ورته ئې وئيل ته اوس مسافر ئې پكار ده چې تال له ډاډ در كړي، دعا درته وكړي نو دا درته ژاړي. زړه ښكته پورته كوه مه زه د دي ډېر خيال ساتم خپله برخه هم او ستا برخه هم البته ستا مينه نه شم وركولې ځكه چې دغه ستا او د مور معامله ده نو دې كښې به درته دروغژن شم او خړت خړت په خدا شه. بيا ورته ساحل د خپل رسېدو حال، هلته د پاتې كېدو حالات او د پوهنتون ژوند او د نويو ملگريو حال بيان كړه. ډېر ساعت ئې خبرې وكړې او دوي مور او زوي په دعاگانو ساحل وستاښه او خداے په امانې ئې وكړه.

درې كاله د سترگو په رپ كښې تېر شو. په دې درې كاله كښې به ساحل د سبق وئيلو سره سره څه لږ ډېر كار هم كوه چې د خپل سبق خرچ به ئې هم پوره كوه او كور ته به ئې هم پېسې رالېږلې خو اوس چې د سبق نه فارغ شه نو مستقل كار ئې هم پېدا كړه.

د سالار چې د معقولي امدنۍ لاره هواره شوه نو د ساحل په صلاح ئې د ,,افغان خبريتا گوند (افغان اويرنس مومنت)، په نامه يوه ډله جوړه کړه او ډېر ځوانان ئې پيدا کړه چې دغه کار په مخ بوځي. گوند يا تنظيم به ورځ تر ورځه ترقي کوله. سالار پوره وخت ورکړه وه او په دې لړ کښې ئې مور هم مدد کوه. د تنظيم د لارې اولس په دې خبره پوهه شه چې په دې وطن کښې مونږ غلامۍ زندگي تېروو او دلته د اوسېدو د پاره يوه سمه دمه معاهده پکار ده چې په کښې سيالي هم وي ، سرلوري او ازادي هم. د دې تنظيم برکت وه چې په ډېره لږه موده کښې ټول اولس د خپلو ستونځو، کړمو او بد بختيو نه خبر شه.

اوس وخت وه چې اولس د يو لړ انقلاب د پاره تيار شه او د ساحل په يوه چغه درست وطن د هر قسم قربانۍ د پاره تيار وه. په دې حقله په سالار باندې وخت په وخت سخت حالات هم راغلي وو خو هغه د خپل پلار په شان او د هغه د وصيت مطابق ډېر په عزم او حوصله مخ په وړاندې روان وه. نه ويرېده او نه سترې کېده. هغه به هم ډېر په سوچ قدم کېښوده او د هرې معاملي صلاح به ئې ساحل سره په نېټ کوله. هغوي د خپل تنظيم يو وب سائټ هم جوړ کړه وه او په دغه لړ کښې د ټولې دنيا پښتون افغان ځوان گول ته هغوي خپل پېغام رسوله وه.

اتم ټوك

د يوې اوږدې مسافرۍ نه پس ساحل يو ځل بيا د سالار او مور تر مېنځه په خپل کور کښې ناست وه. د خپلې مسافرۍ او د دوي نه د جدای خبرې ئې کولې. او مور ئې په جامو کښې نه ځائېده، هغه نن ډېره خوشحاله وه. ولې به خوشحاله نه وه. هغې ساحل ته د زړه نه خپل زوړ وئيلي وو او ساحل هم ډېر په راستۍ د هغې د دغه مينې جواب ورکړه وه.

يو سحر ساحل او سالار چې د نمانځه نه پس د جومات نه راوتل نو د چکر په غرض ئې د پټيو مخه ونيوله. په لاره سالار ساحل ته ووئيل چې سپمنار د پاره خو تياره لري کنه. ده ورته وئيل چې تياره خو لرم خو پکار دا ده چې د وخته لار شو. دغه شان هغوي دواړه کور ته واپس راغلل، د ناشتې نه پس روان شول. د رسېدو نه پس سالار ځينو ملگريو سره د ساحل پېژندگلو وکړه. په دې سپمنار کښې د مختلفو پارټيو، او د ژوند د نور شعبو سره تړلو خلقو نمائندگي موجوده وه چې مذهبي او کيڼ لاسي ډلې هم پکښې وي او سيکولر او ترقي پسند جماعتونه هم پکښې وو.

د سیمینار نمائندگانو ډېر په ازاد مټ د خپلو هدفونو او سیاسي مسلکونو اظهار وکړه او هر چا د خپل نقطه نظر له لوري د خپل جماعت د عمل او کردار د خپلو رهبرانو د رهنمائی، لوتی او بدائی بیانولې. د سیمینار ایجنډه په موجوده وخت کښې د نړي والې ورورولۍ سره تګ په موضوع جوړه شوې وه خو اکثر ویناکونکیو خپلې ذاتي مسئلې رامخکښې کولې او اوږده اوږده تقریرونه به ئې کول. په اصل موضوع یا خو ډېر کسان پوهېدل نه یا د خفیه ایجنسو د "بوو" نه ویرېدل.

کله چې سالار ته د وینا دعوت ورکړم شنه نو هغه اول ډېر په هنرمندی د خپل تنظیم تعارف وکړه، بیا ئې د هغې په کارکردګۍ رڼا واچوله او بیا ئې په لږه موده کښې په اولس کښې د دغه تنظیم د پیاوړي کېدو په حقله حقائق بیان کړل. د هغې نه وروستو ئې د ایجنډې مطابق خپل خیالات څرګند کړل او په حاضرینو ئې واضح کړه چې کله مونږ ځان د نړي والې ورورولۍ په صف کښې د یو ساھو او رسا اولس په توګه نه وي معارفي کړم تر هغې پورې به نړۍ مونږ ته په شکمن نظر ګوري. ده زیاته کړه چې هر کله مونږ د خپل کور نه د انصاف ابتدا نه وي کړم نو تر هغې مونږ په نړي وال کچ د خپل حیثیت تعین نه شو کولې. منافقت به پرېږدو او حقیقت به په خپله هم تسلیموو او خپل ملګري به هم په دې مجبوروو چې غېر جمهوري طرز عمل پرېږدي او د یویشتمې صدۍ د غوښتنو مطابق خپل کردار واضح کړي. د سالار وینا کښې یوه خبره هم داسې نه وه چې یا خو واضح نه وه یا ئې پرې څوک پوهېدل نه او که چا پرې ځان نه پوهوه نو دغه به بیله خبره وه خو چې کله هغه د افغانستان د قضیې په تاریخوار ترتیب رڼا واچوله نو د ډېرو "سپین روبرو" تندي تراوه شو. د ډېرو خلکو په خپټو کښې د ډالرو ګند ښکاره شه. د دې نه علاوه هغه د

قوم په تشریح او توضیح هم زبردسته رڼا واچوله او د پښتونخوا په تاریخي ، معاشي ، معاشرتي او تهذيبي اهمیت هم په زړه پورې بحث وکړه او کله چې ئې د پښتونخوا په تهذيب، تمدن او د دې ځای د اولس په بې ارزۍ او نا سیالۍ خبرې کولې نو ډېرو کسانو په خپلو جذباتو قابو ونه موندله او د سترگو نه ئې اوبښکې راپرېوتې.

سالار په حاضرینو غږ وکړه چې په دې لړ کښې په یو لومړۍ بغاوت ، یو ژوندۍ بغاوت ، یو کوتله بغاوت ، یو ترتیب شومۍ بغاوت ، یو نر بغاوت ، یو بېدار بغاوت ، یو جاندار بغاوت ، یو شاندار بغاوت او یو پښتون بغاوت پکار وي ، پکار ده چې ټول اولس په یوه ځله ، یو اواز ، یو قدم سره دغه بغاوت ته هرکله ووايي ، نه یواځې هر کله ووايي بلکې د خپلې برخې جدوجهد پکښې هم سره ګډ کړي . دې وېنا سره د لاسونو داسې پرکا شروع شوه چې اواز ئې د استعماري قوتونو خوبونه حرام کړل.

د دې نه پس چې کوم مقررين د وينا د پاره راغله نو د سالار به بيان شويو نکاتو ئې د رڼا اچولو کوشش وکړه يا به ئې هغه سره د اختلاف څه قدرې بوندۍ کوشش وکړه خو د ناستو خلقو له خوا به په رد عمل پوهه شو نو خبره به ئې تاو راتاو کړه .

په دې سيمينار کښې د سالار شرکت او وېنا ډېرې ګټې تر لاسه کړې . د تقريب د ختمېدو نه پس د سالار نه صحافيان چاپېره شول او رنگ رنگ سوالونه ئې ترې نه کول شروع کړل . هغه به هر صحافي ته ډېر په استقامت جواب ورکوه او هغوي به ئې مطمئن کول . د ټو صحافي د سوال (تاسو مزید په دې ملک کښې اوسېدل نه غواړئ) په جواب کښې وئيل چې ما چې په سټېج څه وئيل هغه دومره په تفصيل سره وو چې ستا د دې سوال کولو هڅو ضرورت نه محسوسېږي ، بېرته هم که دغه وېليو

وکتله شي نو تاسو ته به د ټولو سوالونو جوابونه څرګند شي ځکه چې ما د خپلې نظرئې او سوچ پوره احاطه کوونکي وينا کړې ده.

د ډوډۍ او د مانځه د وقفې نه پس چې دوېم نشست شروع شه نو د وينا د پاره اول دعوت ساحل له ورکړه شه چې د ګوند سر خپل دے او د انگلېنډ نه خپلې هلې ځلې جاري ساتي. هغه چې څنگه خپله وينا د دې شعر نه پېل کړه چې:

زما ځان زما د خپل قام امانت دے

شروع کړے مې له جبره بغاوت دے

نو بعضې بنياد ګر مشران پاڅېدل چې مونږ له د خبرو نمبر نه راکولے کيږي او متنازع خلق به راپاخولے شي ، دغسې يو بل کس هم را اوچت شه او يوه هنگامه ئې جوړه کړه هنگامه چې نعره بازي او دست درازۍ ته ورسېده نو سيمينار سېوتاژ شه او مجبوراً ئې پرېس کانفرنس وکړه او هغه ټول حالات ئې په ګټه کړل چې دغه سيمينار کومو خلقو په خپلو ناوړه ارادو وران کړه او ګډېرے ئې پکښې پېدا کړه. په سبا له اخبارونو دغه پرېس کانفرنس په جلي سرځيو کښې چاپ کړه چې فائده ټوله دغه ګوند (Moment) ته ورسېده او کومې خبرې چې په په سيمينار کښې محدودو خلقو اورېدې نو هغه ډېرې په نمايان طور هر چا ته اورسېدې چې اخر د افغان اولس د خبرتيا د ګوند په ګټه تمامې شوې او دوي ته د ځوان اولس لا ډېره توجه راوګرځېده.

له بلې خوا رجعت پسندو قوتونو هم د خپلو توپونو ځلې د سالار ، ساحل او د دوي د ګوند په لور راوګرځولې او دوي ئې د سوشلسټ قوتونو اهلکار او بريځي ګڼل خو دوي ډېر په استقامت د دغه مخالف تونه برداشت کړل او ډېر په تدبر ئې ورته جواب وئيل.

نهم ټوك

ساحل چې د خپلو تنظيمي کارونو نه وزگار شه نو د مور په اجازت او د سالار په مشوره دوه درې ورځو د پاره د سېل په غرض د اېبټ اباد په لور دواړه وکوچېدل. په لاره ئې شپه په اټک کښې يو ملگري سره وکړه څوک چې په انگلېنډ کښې ده سره يو ځای پاتې کېده نوم ئې کامل خان وه ، نسلاً پښتون وه خو ډېره موده په اټک کښې د اوسېدو له کبله ئې پښتو ژبه هېره وه . ساحل به په انگلېنډ کښې هغه ته خپل تاريخي حېثيت او اهميت په گټه کوۀ او دا به ئې ورته وئيل چې اټک او ميا والي د پښتونخوا وطن برخې دي نه چې د پنجاب او دغه علاقه ته زموږ په جُش کښې قابضه پښتونخوا وئيلي کيږي لکه څنگه چې شمالي پښتونخوا ، جنوبي پښتونخوا ، مينځنۍ پښتونخوا يا قبايلي پښتونخوا او قابضه پښتونخوا . ساحل سالار ته د هغه ټولو مجلسونو او بحثونو ذکر وکړه چې په دغه لړ کښې به ئې کامل سره ذکر کوۀ . د کامل په رگونو کښې روانه وينه پښتنه وينه وه . هغه کله هم د ساحل مخالفت په دې بنياد نه وه کړې چې گڼې هغه له بدنيتۍ نه دا خبرې کوي بلکې د کله چې هغه په دې حقيقت پوهه شوه وه نو په سنجيده انداز کښې ئې دا فکر کوۀ چې دا وطن کوم چې پېرنگي د خپلو ناوړه عزائيمو د پاره په ټوټو وېشلې وه ، يو ځای کړي ، خپل نوم پرې کېږدي او پښتو ئې د نصاب ، عدالت، روزگار او سرکار ژبه وگرځي او د دې وطن په دولتونو د دې ځای د اولس اختيار راوړي او اولس له سياسي او معاشي ازادي ورکړي .

ساحل او سالار په لاره لاره ډېر مجلس وکړه او د سېل د تلو په وخت هم د خپل کاره نه بې فکره، بې غوره او بې طمعې نه وو. ساحل سالار ته وئيل چې تا کوم نظم ليکله، ما ته دې ذکر کړه وۀ خوبيا سم نه شو نو که درته ياد وي چې راته ئې واوروي. سالار جېب ته لاس کړه او خپل ليکله تازه نظم ئې ساحل ته واوروه. سالار چې نظم شروع کړه نو ساحل موټر د سړک په غاړه د يوې گورې ونې د لاندې اودروۀ وئيل ئې ستا د نظم نه خوند اخلم نو بيا به ځو-----

سالار نظم شروع کړه:

وطن راباندې گران لکه د مور لکه د پلار
زه غواړم چې ئې خپل کړمه هم واک او هم اختيار

د غرونو د سيندونو نه ئې سل ځله شم څار
افسوس چې مې اولس نه کړه تر اوسه چا بېدار

اي خاورې پښتني يم ملامته به تر دې
تر څو چې ازار نه کړم څوک چې تا ساتي ازار

په تا باندې فدا يمه په تا باندې ژوند مې
هم ستا د پاره وبه کړم په ځان باندې ناتار

زه تاسره خوشحال يم په څنگ کښې په مسکن
بغېر ستا نه هېڅ نه يم که ډېر شمه هوښيار

په مینه کښې که ډېر شمه کولې ریاضت
هم زه یم ستا د ننگ د لومې لښکر نامتو سالار

ساحل د نظم نه ډېر خوند واخسته او سالار له ئې ډېر داد
ورکړه. دوي چې اټک ته اورسېدل نو کامل خان ئې انتظار کوۀ ځکه چې
دوي د خپل راتگ نه هغه خبر کړې وه. کامل ورته نور مقامي ملگري هم
راجمع کړي او دوي ته ئې ډېر د درناوي پروگرام جوړ کړی وه. اصل
کښې ساحل او سالار د مسلسل سیاسي کار نه ډېر ستړي شوي وو نو د
دمه کېدو د پاره ئې د سېل لاره ونيوله خو دلته هم د خپل وطن مینې دوي
په قلاړه پرې نه ښودل او په اټک کښې هم دوي دغه مجلس ته چې د دوي
په درناوي کښې راغونډ شوی وه وینا وکړه او د خپل وطن په تاریخ ،
کلتور او مېړني لرغونتوب ئې ورته خبرې وکړې. د دغه مجلس اثر دا
وښۀ چې دغه ملگريو دوي ته دلته د بیا راتلو دعوت ورکړه او دوي هم
هوډ وکړه چې د خپلو نورو کارونو نه وزگار شي نو دلته به خامخا راځي
او تنظیمي کار به هم وکوي.

نننۍ مجلس هم د دوي د ځان او د ملگريو د پاره یوه نادره موقع ئې د
ملگريو سوالونو ته جوابونه وئیل.

سوال : د اسلامي سلطنت په اړه ستاسو څه فکر دے؟

جواب : ملگرو! د اسلامي ریاست بنیادي تصور په اسلام کښې نشته
لکه چې د نبی اخرزمان نه پس دغه تصور د قران یا حدیث نه دے
ثابت، د اسلام ابتدایي وخت ته مونږ اسلامي ریاستي نظام وئیلې شو
ځکه چې هغه وخت به ټولې فېصلې د وحی په صورت کښې کېدې خو د

نبي عليه السلام د وفات نه پس چې د وحي سلسله ختمه شوه نو دغه تصور هم ورسره ختم شه. د رياستي امورو د پاره د ادارو او د ادارو د سرمشر د انتخاب طريقه کار، رياستي امور چلول او د رعايه په مينځ کښې مضبوط تعلق برقرار ساتل، حرب، قضا او بېت المال يا خزانه په هر دور کښې جديد سياسي عمل دے چې په يو ځاے ودرېدل ئې تاوان گڼلے شي. د علم حصول، جدت ته اپروج لرل د ملکونو تر مينځه تجارتي، سياسي، علمي او ادبي روابط قائمول، خپل اولسي معيار جگړول، پسماندگي له مينځه وړل او گاونډي هېوادونو سره ښه گاونډيتوب جوړول د هر هېواد د خپل ضرورت مطابق سنجولے، جوړولے او وده ورکولے شي چې په يو نظام که هغه اسلامي وي، که سپکولر يا بل يو نظام وي په يو وخت په ټوله دنيا منل د عقل نه ماورا خبره ده ځکه چې د دنيا قامونه ورځ تر ورځه نوې نوې تجربې کوي په دې کښې که څه خلق کښېني او په زړه شوخند وهي نو انجام به ئې يقيني طور سره تباهي وي. د دنيا په زړو مذهبونو کښې چې کله پورې ټېکداري سسټم رائج وو نو معاشره په ځاے ولاړه وه خو کله هم چې رياست د مذهب د غلامۍ نه ځان ازاد کړے دے نو د ژوند په هر مېدان کښې ترقي راغلے ده او دغه سلسله لا ولاړه نه ده. په دې کښې چې کومه معاشره يا کوم خاص فکر لرونکې طبقه د دغه زړې دائرې نه نه ده راوتې نو اولسونه ئې ذهني بيماران، بنيادگر، خوار او زار دي. اسلام کله هم د داسې رياست پېش بندي نه کوي چې پکښې انسانان د انسانانو غلامان وي، عقل او فکر شل وي او معاشره په ځاے ولاړه وي.

سوال: په عالمي او قامي ستونځو کښې د مېلېيا څه رول پکار دے؟

جواب: انفارمشن مېډيا په اصل کښې د صنعتي دور پېدوار د مې چې الېکټرانک او پرنټ مېډيا پکښې دواړه شاملې دي. دوي په ابتدا کښې اولس ته تش خبرونه رسول خو بيا ئې د بحثونه او تجويزونو ورکول شروع کړل او داسې علم او عقیده ئې د يو بل نه جدا جدا دائرو کښې ودرول. د اظهار د پاره يوه ازاده لاره په وجود کښې راغله. په جديده دنيا کښې د انفارمشن سهولتونو زياتېدو سره ئې وده هم وکړه خو بعضې رجعتي معاشرو کښې مېډيا کمزوري ، ناتوانه او په ځان بدگمانه ده چې اولسونه ئې د خپل معاش په پست ترينه پورې. په ځان پورې حېران دريان ولاړ دي او نورې دنيا ته په حسرت حسرت گوري.

نېمگړې يو حسرت چې د حسرت چا پوره نه کړه

حسرت د زړه حسرت ته په حسرت حسرت کتل

مېډيا د اولسونو په ترقۍ کښې يو مهم رول لوبوي او د هغوي د علمي ، اخلاقي ، روحاني او معاشي ودې د پاره کار کوي. د بد اخلاقي ، کرېشن ، اقربا پروري ، مخ نيوۍ کوي او په هر هاغه چا تنقيد کوي څوک چې په ناوړه عمليات کښې ککړ وي. په کومو معاشرو کښې چې مېډيا اختيارمنه او ازاده وي هلته که هر څومره هم طاقتور سړي ولې نه وي مېډيا ئې جهان ته مخامخ کوي. په قامي او عالمي ستونځو کښې مېډيا تور ته تور او سپين ته سپين وايي پکار ده چې مونږ هم د نورو ازادو قامي او خودمختاره اولسونو تقليد وکړو او زمونږ ځوانان بايد چې په تحريري کارونو کښې يو سترې وکړي او ځان د جهان د متمدنه قامونو په صف کښې او دروي گنې زمونږ قلمونه به همېشه په څو ټکو خرڅېږي او نيلا مېږي او په حقيقت کښې هم داسې ده.

مېډيا د يو ملت په سياسي سېټ اپ کښې هم مثبت کردار ادا کوي ، رايې عامه هواروي او جهموري کلچر له وده ورکوي. کوم خلق چې مېډيا

د اندوستۍ په توګه د زېږ صحافت په چوکاټ کېنې پابنده ساتي دغه خلق خو ذاتي مفاد حاصل کړي ولې معاشره د پسماندګۍ ګندې تر پرمخې پرېباسي ، مونږ هم له هغو خلقونو نه یو کوم چې د مېډیا د ازادۍ نه محرومه دي او مېډیا د ریاستي ادارو په غلامۍ مجبوره ده . یوه مخصوصه صحافتي ډله ئې د خود پرستۍ ، انانیت او نرګسیت ښکار ده . د دوي دغه کردار د یو بیمار تمدن نشاندې کوي او د یو نفسیاتي بیمار قوم په هم هغه حالت کېنې د پاتې کېدو ذمه دار دي ، دا خلق په تاریخ کېنې مجرمان دي ، په اولس کېنې مخ تورن دي او جهان کېنې بې وقعته دي .

مېډیا په عالمي او قامي ستونځو کېنې د یو مسیحا کردار ادا کوي خو هر کله چې خپله ذمه داري په احسنه توګه تر سره کړي ځکه چې مېډیا د یو اولس وړک او پټ صلاحیتونه ښکارولې ، روزولې او رنولې شي . د فرسوده او رېږدلي نظام نه انساني سوسائتي سوچه ، ساهو ، سپېڅلي او ځلنده مقام ته رسولې شي . په اولسونو کېنې د برداشت ماده پېدا کولې ، بحث ته دوام ورکولې او نتیجې اخذ کولې شي . دلیل او برهان له وده ورکولې شي او د ډز او ټوپک مسلسل غندنه ، د قلم او کتاب حمایت د ښېګړې او ورورولې درس عام کولې شي . د فرسوده جاګیردارۍ او د هغې نه پېدا شوي قباحتونه له مینځه وړلې شي خو دا کارونه هله ممکن دي چې مېډیا په اصلي معنو کېنې خپل مقام ، حیثیت او مرتبه وپېژني نو بیا به د عالمي او قامي ستونځوي په حل کولو کېنې مهم کردار ادا کړي .

سوال : په ریاست کېنې د عدلیې د کردار په حقله تاسو څه وائئ ، انصاف عام کول او یقیني کول به څنګه اسان او ممکن شي ؟

جواب : په ترقي يافته دنيا كښې انصاف په عملي شكل كښې نافذ دے او د عدليې حكم په هر چا يو شان لاگو دے ، د انصاف د ادارو د توهين تصور ئې له مينځه وړے دے چې درې بنيادي عوامل ئې دي :

1. د عدالت احترام

2. د منصفانو تقدس او د هغوي كردار

3. د منصف او انصاف غوښتونكي تر مينځه باهمي

اعتماد

دا درې واړه توکي د دې خبرې ضمانت ورکوي چې ټول به د انصاف تقاضې پوره کوي ، د ذاتي مفاداتو نه به غوره وي ، د تعصب نه به پاك وي او د ملك ائين به د هر څه نه مقدم گڼي . انساني اخلاقيات د جديد معاشري په رغاوڼه كښې د خپلو رواياتو ساتنه ، د معاشري د هر مكتبه فكر د ماهرانو تر مينځه باهمي روابط ، باهمي احترام ، قوت برداشت ، ډاډيالگ او د نتايجو تسليمول د انصاف بنيادي تقاضې دي . دغه تقاضې په خپل وخت او خپل حالت كښې په سالمه توگه منل ، د ملك هر وگړي د قانون په نظر كښې يو شان تسليمول د عدل او انصاف د پاره دومره اهم دي لكه چې د بدن د پاره ساه . حكمران او عام وگړي به يو برابر وي ، توهين كه د عدالت وي كه د فرد يو هومره سزاي پكار ده . د جزا او سزا نظام به هم د تعصب نه پاك ، د جانبداري نه ازاد او د جذباتو د اثر نه خالي وي ، هم دا به اصل انصاف وي گڼي توهين كه د عدالت وي ، كه د افرادو تاوانني لوبه ده .

سوال : مذهبي خلق مدام دا وايي چې د دنيا اكثر ملكونه د اسلام خلاف دي ، تاسو دې باره كښې څه وائئ .

جواب: گران ملگریه! زمونږ په دغه طبقه کښې په ډېر اضطراب سره دا غلط فهمي ورځ تر ورځ سپوږم کيږي چې مغربي ملکونه زمونږ خلاف دي ، اول خو د مغربي ملکونو دا خبره غلطه ده ځکه چې دا خو د جغرافیه حدوده دي څنگه چې بعضې ملکونه زمونږ په مغرب کښې دي ، داسې زمونږ ملک هم د ډېرو ملکونو د پاره په مغرب کښې دے نو ایا مونږ دغه ملکونو د پاره د دښمن حیثیت لرو - دویمه خبره دا ده چې که څوک وایي چې دا ټول ملکونه زمونږ بر خلاف دي نو مونږ کښې خو به څه مسئله نه وي؟ زمونږ دیني طبقې د اولس په ذهنونو کښې دا خبره اچولې ده خو افسوس چې په صحي توګه دوي سره دا دې خبرې ثبوت او دلیل نشته - په برطانیه یا د یورپ په نورو ملکونو کښې زمونږ مسلمانانو ته د مذهب او د کلچر ښه پوره پوره ازادي او د خپل مذهب د تبلیغاتو ورته هم ښه په جار د کولو اجازت دے نو په دې تناظر کښې وګورو نو دا یوه هسې پروپېګنده ده چې د اصلاح یا د مخ نیوي ضرورت لري او بله خبره دا ده چې دا هم د اسلام د بنیادي تعلیماتو خلاف خبره ده چې تر څو یوه خبره تحقیق ته نه ده رسېدلې نو منل ئې نه دي پکار نو غوره خبره دا ده چې زمونږ ځوان نسل داسې خبرو ته متوجه اوسي او په ناروا پروپېګنډو خپل وخت نه خرابوي - دا منل هم یوه ګونه ضروري دي چې ښه او خراب خلق په هر معاشره کښې وي ، باید چې په دغه قسمه ملکونو کښې څوک متعصب مذهبي سرے وي چې په انفرادي توګه د هغه خیالات د چا د مذهب باره کښې سم نو وي نو دا خو ځان له خبره ده - دغه قسمه خلق زمونږ تر مینځه هم کېدے شي او په نورو ملکونو کښې هم - بهر حال څوک هم د چا مذهب نه شي خرابولے خو بنیادي خبره د برداشت ده ، پکار ده چې هر څوک د بل مذهب ته هم دومره احترام ولري لکه چې خپل

مذهب ته ئې لري ، بيا په يقين سره وئيلې كېدې شي چې د تصادم
امكان پېدا نه شي.

سوال: زمونږ ملگري چې د يو ازاد او خپلواک وطن خبره کوي نو دې د
پاره مونږ څه تيارې لرو کنه ؟

جواب: ما دا خبره په نورو ډېرو ځايونو کښې هم کړې ده او زمونږ د
جنبش ملگري په دې کښې هېڅ قسمه ابهام نه محسوسوي چې د يو قام
دپاره د ټولو نه ضروري خبره د هغوي خاوره ده چې د مور حېثيت لري ،
او مور خلق په خپل انداز کښې پټه او مړه ساتي نه چې د بل په طاقت ئې
ساتنه او پالنه کوي.

زمونږ تحريک د خپلو ابتدايي ورځو نه تېرېږي ، زمونږ ملگري ډېر په
سنجيدگۍ د قامو مسائيلو نه نيولې تر قامي ازادۍ پورې ټولې ستونځې
په نظر کښې ساتي ، سائنسي حل ئې لټوي او د دنيا د ټولو دانشورانو ،
پوهانو او ازادي خوښو اولسونو سره په تماس کښې دي ، د هغوي د
تجربو نه استفاده ، د هغوي نه د اخلاقي کومک تر لاسه کولو او په وخت د
ضرورت د هغوي نه مرسته اخستل ټول هاغه اېشنز دي چې زمونږ ملگري
ترې غافله نه دي.

ژوندي قامونه د خپلو غلطيو نه زده کړه کوي او خپله لاره ، منزل ، تک او
سفر د منزل په لوري ځان ته اسانوي او د خپل ذهني توان او توازن په کچ
د خپلو ارمانو د سر ته رسول په لور چټک قدمونه اخلي.

د دې ځاي نه دوي سحر د اېبت اباد په طرف روان شول .
ساحل ورته وئيل چې ملگريو په خداي يقين وکړئ چې زمونږ دا وطن د
برطانيې نه هم بناسته دے خو کاش چې هاغه شان قيادت ئې ونه مونده
چې خپل وطن ازاد او اباد کړي . سالار ورته وئيل چې دا ظلم خو مونږ

سره برطانيې کړې دے چې دلته راغلي او مونږ ئې سياسي طور تس نس
 او تالا ترغه کړي يو - ساحل ورته وئيل چې زه خو تاسو ته د برطانيې سر
 نه وينځم خو يوه خبره ده چې هغوي دلته کوم نهري نظام، د پوليس نظام،
 عدالتي نظام، د ريلوي نظام او نور دفتري نظام جوړ کړې هغه يو بهترين
 نظام دے او مونږ ترې تر اوسه پورې استفاده کوو دا بيله خبره ده چې
 دغه نظامونه وروستو د چا لاس ته پاتې شول نو هغوي هاغسې ونه
 چلولې شول - ټول سسټم ئې د ګډوډي او ګډېري سره مخامخ کړې - شايد
 چې دا د دې خلقو د غلامانه ذهنيت اپروج وه چې د دغه نظامونه ئې د ښه
 کېدو په ځای تاوان سره مخامخ کړل او يو ګنجلک شکل ئې ورله ورکړه
 ځکه خو د خلقو د ژوند معيار د زوال په لور روان دے - کامل د ده د خبرو
 تائيد وکړه او زياته ئې کړه چې مونږ هلته د دې ځای اولس چې هلته د
 مسافري ورځې تېروي ګورو نو ډېره منډه وهي ، ډېر همت کوي او دغه
 منډه او همت د برطانيې د ابادۍ په لږ کښې لومړی رول لوبوي که د دغه
 همت او محنت لسمه برخه هم چا دلته په ايماندارۍ کار وکړه نو لږې نه ده
 چې دا وطن هم ګل او گلزار شي - سا لار ورته وئيل چې مونږ عزم کړې
 دے چې اول به دلته اولس ته سياسي ازادي پېدا کوو او بيا به که خبر وه
 خپل اولس ته د ښه ژوند تېرولو هنر هم ورښايو خو که اولس دې کښې
 زمونږ کومک وکړي - کامل ورته وئيل چې اولس ته چا دغه درس نه دے
 ورکړې ګنې تاسو وکتل چې د اټک غوندې ځای کښې چې تاسو خلقو
 ته مجلس وکړه هغوي درسره څنگه ومنه؟ او د خوشحالي څرګندونه ئې
 وکړه او تاسو ته ئې بيا د راتلو دعوت هم درکړه دا ولې؟ دا ځکه چې
 تاسو رښتيا وئيل او رښتيا په زړه کښې ځای نيسي که زړه د کاني ولې
 نه وي؟

دوي په دې خبرو خبرو کښې اېبت اباد ته اورسېدل. د گادي نه د کوزېدونه نه پس ساحل کېمړه راواخسته اول ئې تصويرونه ويستل او بيا د هوټل په طرف روان شول. دوي په اېبت اباد کښې دوه ورځې تېرې کړې او يوه شپه ئې په نتياگلي کښې وکړه. ساحل وئيل چې زړه مې کيږي چې يو څو ورځې نورې هم تېرې کړو خو مونږ ته کار ډېر دے او وخت لږ دے نو دوي د ښه گرځېدو او سېل کولو نه پس واپس راروان شو.

ساحل يو وار بيا انگلېنډ ته لاړه. هلته خپل کاروباري مصروفياتو سره سره په جهاني کچ د گوند ملگريو سره اړيکې بيا د سره ونيولې. دا وار د دوي د گوند ممبر شپ د نور کله نه په څو چنده زيات شه او دوي هم په باقاعده ډول په پښتونخوا او افغانستان کښې به بيلو بيلو ښارونو کښې خپل دفترونه پرانستل او يو ترتيب ئې برابر کړه. له دې علاوه ئې په تعليمي سکيمونو هم کار پېل کړه او د سکالرشپ له لوري گڼ شمېر ملگري مختلفو ملکونو ته ولېږل چې په نتيجه کښې يو ډېر تعليمي کېږي په وجود کښې راغے چې د دوي د انقلابي او فکر د ودې سبب وگرځېد.

نن په برطانيه کښې ساحل د گلوبل اسلامک مومنټ ځوانانو ته په سيکولر ازم ليکچر ورکوه. ده وئيل:

"گرانو ملگرو! زموږ مذهبي خلقو سپکولرازم د الحاد، کفر او د بي دينۍ په شکل کښې اولس ته وړاندې کړے دے خو دا د جهالت نه ډک کوشش دے. لومړی مسلمان مفکر ابن رشد د سپکولرازم مشر گڼلے شي. ده د ارسطو په فلسفه باندې داسي بحث کړے دے چې رښتياو ته د رسېدو د پاره دوه لارې دي، يو د مذهب لاره او دوېمه د فلسفې لاره ده.

دا شان ابن رشد په وړومبي ځل په مسلماننه معاشره کښې فلسفه د مذهب نه جدا کړه او سپکولر نظر ئې وړاندې کړه.

ملگرو! په جدید دور کښې د دې فکر وړومبۍ مشر د برطانیې مصنف جارج هولي اوک دے چا چې په 1846ء کښې د عیسایانو د مذهبي خلقو د تسلط او د مداخلت په دور کښې د دنیاوي ستونځو حل په دنیاوي فکر کښې پیش کړه. ده د دې خبرې وضاحت داسې کړے وه چې سپکولر فکر دین د انسان نه لرې کوي نه بلکې د انساني فکر په انساني ژوند کښې ځاے پیدا کوي. جارج هولي اوک وایي چې سپکولر ازم دا نه وایي چې په مذهب کښې رڼا او هدايت شته یا نشته.

ملگرو! دا یو غلط فهمي ده چې سپکولر فکر د مذهب مخالفت کوي ، حقیقت دا دې چې سپکولر فکر د عملي ژوند د تجربو نه پیدا کیږي ، د مثال په توگه علم سپکولر دے ، هنر ، کائنات او په کائنات کښې روان ټول قدرتي عمل د الله تعالی د پیدا کولو باوجود هم سپکولر دي یعنې دا اصول کوم یو مذهب نه دي پیدا کړي ، د فطرت او د انسان په ژوند کښې داسې ډېر بې شمېره مسائل دي چې د هغې تعلق مذهب سره نشته او نه د مذهب مخالفت کوي لکه د فطرت قانون ، فزکس ، طب ، نباتات ، د مادي وسائلو د تنظیم طریقه کار ، د جغرافیې حقائق ، د اولس تر مینځه بنیادي رابطې ، د ذهن د کار کولو قانون او د حیواني ژوند قانون ، یعنې هغه ټول حقیقتونه چې دکومو تعلق د انساني مشاهدې او تجربې سره دے ، هر هغه خبرې او څیزونه چې په دین کښې ئې ذکر شوے دے هغه د دیني تعلیماتو لستو نه پس هم په صحیح توگه په کار نه شي راوستې چې کله هم مونږ کومې انساني معاشرې یا د هغې ستونځې حل کوو نو مونږ د عقل او شعور نه کار اخلو ، مثلاً قران کښې راغلي دي چې الله تعالی مزکه او اسمان په شپږو ورځو کښې پیدا کړي دي خو دا خبره منلو

سره هم فلکیات، طبیعات، کشش ثقل او د کائنات نظریه اضافي یعنی د فطرت د قانون بې شمېره معلومات مونږ د انسان د عملي ژوند د مشاهدې نه ترلاسه کړي دي.

ملگرو! یو بل ځای کښې الله تعالیٰ وایي چې ما فولاد پیدا کړي دي چې پکښې د انسان د پاره ډېرې ښېګړې دي. د سپکولر فکر عملي اطلاق په دې صورت کښې دا دے چې مونږ په غرونو کښې د فولاد کاني لټوو چې د غر د کنستو علم دے او مونږ د فولادو جوړولو جدید علم او هنر زده کوو چې پکښې مونږ د دهاتونو بنیادي اصول، د عناصرو د جوړښت اصول، د فولادو جوړولو د پاره د حدت قانون معلوم کړے دے، دې نه علاوه یوه بله عملي شعبه یعنی برقي خیزونه او د هغې د جوړولو علم، بیا مونږ د فولادو جوړولو علم، د کیمیا علم، د برقي خیزونو د حدت پیدا کولو علم سره سره مونږ هنر هم یو ځای کړو نو دې نه پس مونږ په کروړونو ټټورنه فولاد پیدا کړو، دې نه پس د فولادو د طاقت د ناپ کولو د پاره د پېمانې جوړولو علم بیا دا فولاد په کورونو، اسلحو او په ډېرو خیزونو کښې په مختلفو شکلونو کښې پکار راولو. دا شان نور هم بلا خیزونه پیدا کوو او ایجاد کوو، د علم او هنر زده کول د کوم مذهب مخالف نه دے. دا خبره یقیني ده چې مونږ داسې ډېر عملي کارونه کوو چې د کوم مذهب په ضد نه دي.

ملگرو! چې کومو سائنسدانانو او انجینرانو دا علمونه او هنرونه دنیا ته وړاندې کړي دي نو هغوي په دې عمل کښې نه مسلمانان وو، نه عیسایان، نه هندوان او یهودیان وو. د دوي د ښه ډېر محنت مقصد فولاد جوړول وو، د مذهب مخالفت یا ملګرتیا نه وه.

یوه ورځ انټرنېټ کښې یو وېب سائټ باندې یو جذباتي مسلمان ځوان د فولادو د ایت ذکر کولو هغه لیکلي وو چې په جدید سائنس کښې د

فولادو جوهری وزن ۵۲ دے او د هاغه اياتونو شمېر هم ۵۲ دے نو د دې مثال په رڼا کښې ثابته شوه چې دا دين رښتونې دے چې د نن نه خوارلس سوه کاله وړاندې دا ايت راغلې وه. په دې فکر د اعتراض کولو نه مخکښې زه يوه بله خبره کول غواړم چې په ايت کښې د فولادو د جوړولو او د پېدا کولو هېڅ ذکر نشته چې په عملي کار او هنر کښې ترې نه مونږ گټه واخلو. دا خبره چې د اياتونو تعداد ۵۲ دے او په جديد سائنس کښې د فولادو جوهری وزن هم ۵۲ دے د فولادو پېدا کولو کښې زمونږ هېڅ مرسته نه کوي، دې نه علاوه په دې خبره کښې ابهام ډېر زيات دے چې قران کې سره زر او سپين زر هم ياد شوي دي چې د لفظونو تعداد ئې د جوهری وزن سره هېڅ سمون نه خوري. مطلب دا چې دا نظر او فکر د جديد سائنس د قاعدې او فارمولې چې په قران کښې ئې ذکر راغلې دے نو دې نه علاوه دا نور هېڅ هم نه دي او نه څه گټه لري ځکه چې په داسې خبرو مونږ انسان او علم ته هېڅ فائده نه شو رسولې خو هسې د وخت تاوان کوو ځکه چې تشو خبرو نه هېڅ نه جوړېږي، عملي کار پکار دے. اکثر د يو مذهب خلق د بل مذهب خلقو دپاره مختلف دليلونه گوري چې خپل مذهب پرې غوره ثابت کړي، صرف دغه ئې مقصد وي. د داسې قسمه اختلاف نه مسئلې جوړېږي. داسې قسمه انسانان د تعصب او منافقت نه ډک وي.

اکثر په ټيلي وژن کښې بعضې خلق د جديد سائنس جديد علمي انکشافات د قران د اياتونو په رڼا کښې وړاندې کوي خو د دوي خيال يا دعوه تر کومه حده پورې سمه ده يا غلطه خو د دې مثالونو نه دا خبره څرگندېږي چې دا خلق په علمي کارنو کښې دلچسپي نه لري بلکې دا هر څه د خپلې عقيدې د پاره وړاندې کوي چې نورې عقيدې کمزورې ثابتې کړي.

ملگرو! زمونڊ کائنات ڄومره لوڻ ۽ او خور وور دے خو تر اوسه پوري ۽ په زرگونو کالو کي د مذهب ټپکدارانو يو ورکوته شان خيز هم ايجاد نه کړه خو هر وخت دا خبره خامخا کوي چې څه دي نو په مذهب کښي دي. تر اوسه پوري چې څومره ايجادونه شوي دي او د انسان د خبر ښېگړي ، خوشحالي او سوکالي د پاره په کار راوستل شوي دي دا ټول د سېکولر خلقو د محنت نتيجه ده او د مذهبي خلقو پکښي هېڅ قسمه برخه نشته. په دغه خلقو يو بل اعتراض هم کيږي چې په سېکولر حکومت کښي د مذهب بنياد ختميږي چې په کومو ملکونو کښي سېکولر نظام دے هلته په مذهب هېڅ قسمه پابندي نشته ، هلته څوک د مذهبي تعليماتو او تبليغاتو نه منع کوي. د دنيا په ډېرو ملکونو کښي اوس هم سېکولر حکومتونه شته چې هلته زياته ابادي دعيسايانو ده او چې کوم مسلمانان په دغه ملکونو کښي ژوند کوي هغوي باندې هم هېڅ قسمه مذهبي بندېز نشته خو مسلمانان په خپل ملک کښي د اقليتونو تبليغات نه مني او که څوک ئې کوي نو دوي ئې وژني. برطانيه ، امريکا ، روس ، استراليا او داسې نور هم بلها ملکونه دي چې په تبليغ کولو پکښي هېڅ قسمه پابندي نشته خو د افسوس خبره دا ده چې سعودي عرب ځان ته اسلامي او شرعي ملک وايي مگر هلته په تبليغ باندې پابندي ده. دې نه علاوه د سعودي عرب د بادشاه شکل او صوت غير شرعي او غير اسلامي دے ځکه چې په شريعت کښي د ږبرې دا انداز بيخي نشته. په اسلام کښي شهنشائيت نشته او په سعودي عرب کښي شهنشائيت دے.

دوستانو! په زوره مذهب نافذ کولو باندې دوي دا دليل ورکوي چې دا د الله تعالیٰ له خوا ورکړے شوی نظام دے او د دې په راوستلو کښي د انسان د مشوري ضرورت نشته ، په دې حواله ډېرو مليانو ليکل هم کړي دي چې د اسلامي نظام نه بغير د دنيا ټول نظامونه غلط دي او دا به په

زور ختمولې شي چې کله په زور او په قوت ټوله دنیا کښې اسلام راشي نو بیا به دا اصول خپل کړې شي چې "لا اکراه فی الدین" یعنې اول به په زور اسلامي نظام نافذ کړې شي او بیا به دا اصول خپل کړې شي چې په دین کښې جبر او زور نشته. داسې قسمه سوچ په عملي توګه ډېر کمزورې، ناقص او تباه کونکې دے. په خپله د انبیاء مثال د دې خبرې تردید کوي کوم چې یو پیغمبر هم داسې نه دے راغلی چې د هغه دین د طاقت په ذریعه نافذ شوی وي، هر رسول او پیغمبر به د تبلیغ او ترغیب په ذریعه خلق خپل دین ته راوستل خو دا اختیار به د انسان وه چې د نبی دعوت قبولوي او کنه. د حضرت یونس (ع) مثال په دغه سلسله کښې د اهمیت وړ دے، د قران مطابق یونس (ع) د الله تعالیٰ نه دعا وکړه چې د ده قوم له دې سزا ورکړې شي یعنې الله تعالیٰ ئې په خپل قدرت تباه کړي، او الله تعالیٰ ورسره دا دې خبرې وعده هم کړې وه چې د کومې سزا غوښتنه حضرت یونس (ع) د الله تعالیٰ نه کړې وه خو د هغه وخت خلقو توبه وېسته او الله تعالیٰ معاف کړل او سزا ئې ورله منسوخ کړه خو د دې باوجود یونس (ع) احتجاج وکړه او دغه احتجاج د ده دپاره د ازموینې سبب وګرځېده او د الله تعالیٰ د سزا ښکار شه ځکه چې د الله تعالیٰ د حق دین د دعوت ورکونکي دپاره د صبر نه د کار اخستو حکم شوی دے.

په خپله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د نبوت او د دعوت په وخت کښې د الله نه د طاقت مطالبه نه ده کړې او نه ئې خلق د حکمران په حیثیت دین ته رابلل چې کومو خلقو سره ئې جنګونه شوي دي هغه د دنیاوي معاملاتو په معاهدو او د وعدو د خلاف ورزی په وجه شوي دي. دا شان عیسیٰ (ع) ته هم ډېرې پرېشانی وې او د ډېرو تکلیفونو نه تېر شوی وه. رسول الله (ص) هم د ډېرو تکلیفونو سره مخ شوی وه خو دواړو د صبر نه کار اخستې وه. د نبی حکومت په هغه طریقه راتلې شه چې

خلقو به ورسره اسلام ومنلو تر خو چې به خلقو اسلام نه منلو نو په دغه حالاتو کښې به د نبی د حکمران کېدو هېڅ شان نه وه. د مدینې خلقو رسول الله (ص) خپل بادشاه وگڼلو خو عیسیٰ (ع) دا حمایت تر لاسه نه کړه نو حکمران نه شه هغه بيله خبره ده چې کله یو قوم عیسائیت ومنلو نو د عیسایانو حکومتونه جوړ شو.

ملگرو! سېکولر ازم وایي چې مذهب دې روحاني او ذاتي ژوند پورې محدود کړي شي او د دنیاوي کارونو د پاره دې دنیاوي سوچ او عمل پکار راوستلې شي. اکثر ملیان وایي چې اسلام د نورو مذهبونو نه غوره دے ځکه چې اسلام روحاني او دنیاوي معاملاتو کښې خپله برخه لري او دې نه علاوه نور مذهبونه مکمل ضابطه حیات نه لري خو ملگرو! د دې استدلال څه مضبوط بنیاد نشته، په قران کښې راغلي دي چې "لکم دین کم ولي دین" یعنی ستاسو د پاره ستا او زما د پاره زما دین.

ملگریو! په امریکه، روس، فرانس، انگلېنډ، سپین، اټلي، نیوزی لېنډ، کېنډا او استرېلیا کښې عیسایان ډېر دي، داسې هندوستان کښې هندوان ډېر دي، په جاپان کښې بده مذهب والا ډېر دي خو په دې ملکونو کښې مذهب د ریاست بنیاد نه دے، هلته یو مذهب په بل مذهب باندې غوره نه دے. هغوي د حکومت ټولې مهمې فیصلې په انساني عقل او شعور باندې حل کوي. په دې ملکونو کښې کله هم مذهب د مملکت بنیاد نه دے گرځېدلې. په مسلمان ملکونو کښې ترکی، شام، عراق او عرب امارات کښې هم کوم مذهب د ریاست بنیاد نه دے. تر دې چې اسرائیل هم.

په انساني تاریخ کښې د انساني عقل او شعور په ذریعه ډېرې فیصلې شوي دي کله چې عمر (رض) خالد بن ولید د خپلې عهدې نه لرې کړو نو دا څه د قران یا د حدیث خبره نه وه، داسې ډېرې خبرې په قران کښې

نشته لکه چې فوج چرته ولېږلې شي، د فوځ سالار دې څوک وي ، تعداد به ئې څومره وي او د فوځي اهلکارو تنخواه به څومره وي ، د بېت المال نه به وظيفه چا چا له ورکړې کېږي. د قاضي د تقررۍ معياد به څومره وي. په خپله د خليفه د وخت معياد به څومره وي. د خليفه کېدو طريقه کار ، د اهلکارو اختيارات او د نوي مسلمانانو د اقليتونو د پاره انتظام ، عالمي تعلقات، د عالمي تجارت انتظامات او داسې نور د بنيادي ژوند د سهولتونو ذکر په قران کېنې په واضح توگه باندې نشته. دې خلقو خو دا دې خبرو د پاره قران نه حوالې هم ورنه کړې شوې. دا خبره هم حقيقت ده چې احاديث د خلفائے راشدين د وخت نه پس راغونډ شوي دي د خليفه منتخب کولو د پاره هر ځل د دين په ځای د نياوي طريقه کار خپل کړې شوی دے. د نبی(ع) د وفات نه پس د ابوبکر (رض) خليفه کېدل هم د نياوي طريقه وه ، د ابوبکر نه پس د هغه و وصيت مطابق حضرت عمر(رض) خليفه کېدل ، هغه بيله خبره وه چې دې وصيت سره ډېرو اصحابو اختلاف کړې وه ، د عمر په حق کېنې د ابوبکر (رض) وصيت ، عمر (رض) چې شپږ کسان ئې مقرر کړل او ورته ئې ووئيل چې په درې ورځو کېنې دننه دننه فېصله وکړئ چې څوک به خليفه وي چې پکېنې د حضرت عثمان (رض) نوم تجويز شه. د حضرت عمر(رض) د خليفه رسول لقب بدول او د امير المومنين لقب خپلول هم د نياوي طريقه وه ؛ دې نه علاوه د حضرت عمر(رض) په دور کېنې ډېرې فېصلې د عقل او شعور په بنياد شوي دي ، په يو کار کېنې د حضرت علي (رض) نه د عمر (رض) مشوره اخستل هم د عقل په بنياد وه نه چې د امام په حبثيت ، که عمر (رض) هغه امام گڼلو نو بيا خو خلافت د علي (رض) حق وه. د حضرت عمر(رض) ځوي (ابو شحامه) به جرم کېنې په دوهم ځل په کوږو وهل او د قېد کولو فېصله عقلي وه ، د مغيره بن شعبه باندې د زنا د

الزام په وخت کښې د عمر (رض) د گواهانو نه تفصیلي پوښتنې هم د عقل په بنیاد وې، ځکه چې په قران کښې د زنا په باره کښې تشه گواهي پکار ده، نه چې تفصیل. د حضرت عثمان (رض) په وخت کښې په ډېرو انتظامي فېصلو باندې ډېر بزرگانو او اصحابه کرامو مخالفت کړی و او دا مخالفت ډېر خطرناک حالات ته رسېدلې و او خو د امیر په حیثیت حضرت عثمان (رض) خپلې فېصلې عملي کړې، مخالفینو د عثمان (رض) د فېصلو د پاره د بنی (ص) فېصلې په دلیل کښې وړاندې کړې لکه د مروان په حواله، او د اسلامي ریاست ته د نقصان رسېدو دلیل ئې هم وړاندې کړی و خو حضرت عثمان (رض) دغه تحریک ته فتنه و وئیله او هېڅ قسمه زور ئې قبول نه کړی. حضرت عثمان (رض) د خلیفه عهده پرېښودو مطالبه هم قبوله نه کړه او شهادت ته ئې ملا وتړله خو دا ټولې فېصلې دیني نه بلکې د عقل فېصلې وې. داسې قسمه صورت حال بل کوم خلیفه ته نه وه پېښ شوې.

د حضرت عثمان (رض) د قاتلانو د گرفتاری او د حواله کولو کومه غوښتنه چې معاویه (رض) د حضرت علی (رض) نه کړې وه او د اختلاف په صورت کښې ئې لس زره اصحابان شهیدان شوي وو، دغه کار نه مذهبي وو او دیني. په دې حقله زموږ ملایانو کله هم په ممبر واضحه خبره نه ده کړې ځکه چې دا دنیايي معاملات وو او فېصلې ئې هم دنیايي وې. موږ دغه فېصلو ته اجتهاد هم نه شو وئیلې ځکه چې د هر چا خپل خپل موقف و. دې نه علاوه د علی (رض) او حضرت عائشه (رض) تر مینځه جنگ هم مذهبي او دیني جنگ نه و. موږ په دې کښې څه نه وایو خو زموږ ملایان وایي چې په دې کښې خبرې کول نه دي پکار حالانکې دا داسې قسمه خبرو نه قران څوک نه منع کوي. د تاریخ مطالعه او په هغې بحث یو سپکولر عمل دے چې مذهب ئې هم مخالفت نه کوي.

امير معاويه (رض) چې كله خپل ځوې ولى عهد ټاكلو نو په هغه وخت
اصحابه كرام او تابعين ژوندي وو، د مخالفت باوجود هم هغه فېصله
وكړه چې يوه عقلي او سياسي فېصله وه.

ملگرو! مونږ د سپكولر ازم په دې بحث كېنې ډېرې مهمې نكتې ته
ورسېدو. د وحى او نبوت نه جوړه شوې معاشره چې كله د حضرت
محمد (ص) د وفات نه پس ختمه شوه نو وروستو ټولې فېصلې چې كومې
شوي دي چا پرې بحث ونه كړه لكه چې د اجتهاد مفهوم څه دى، د دې
وجه څه ده او د اجتهاد حق چا سره دى، كومو خلقو ته د مشورې اجازت
دى؟

د حضرت ابوبكر (رض) حكراني چې كومو خلقو نه منله د دوي اعتراض
په بنيادي توگه هم هغه وه چې د نبى د وفات نه پس د نبوت دروازې بندې
شوې دي نو د مركزي حكومت تصور هم ختم شو. يعنې د نبى (ص) د
وفات نه پس چې كوم حكومت جوړ شه، او چا جوړ كړه، د چا ترمينځه
فېصله وشوه ځكه چې په قران كېنې د نبى د وارث په كوم ځاى كېنې
ذكر نشته او نه ئې طريقه كار شته. په دغه وخت د دغه اعتراضاتو
حېثيت هم دنيايي وه، نه چې ديني لهدا دا فېصله عقلي وه چې د
فېصلې حق چا ته حاصل دى. دا هم علمي خبره وه چې په دې فېصله د
عمل كولو طريقه كار هم عقلي وو. د مدينې د خلقو ملگرتيا او د بعضې
قبائيلو مخالفت هم په خپل خپل ځاى عقلي وه. دا شان دې عقلي فېصلو
ته وروستو ملایانو د فقه حېثيت ورکړه.

دې نه پس هم په ديني معاملاتو كېنې چې كومې فېصلې شوي دي هغه
هم د عقل په معيار شوي دي، عموماً په دنيايي تجربو كېنې. د عقل و
خرد، خانداني زور او د قبائيلو په حمايت فېصلې شوې دي.

د تاريخ مشرانو د اولنو څلورو واړو خلفا حيثيت په علمي توگه مسلم گڼلې دے او نورو اصحابه کرامو هم د دې خبرې اعتراف کړې دے خو د خلافت په وخت د علي (رض) مخالفت په دې وجه کېده چې د ده عمر کم دے يا ئې تجربه نشته خو چې کله د علي (رض) په مقابل کې خبره راغله نو بيا معاويه (رض) په علم او تجربه کېنې د علي (رض) نه ډېر کمزور دے. يزيد بن معاويه هم د امامانو نه په عمر او علم کېنې کم و. د هغه وخت په ټاکلي معيار خو علي (رض) د خلافت نه پاتې شه ولي د يزيد په وخت کېنې دغه معيار قطعي نظرانداز کړې شه. د اجتهاد دغه تصور چې پکېنې د مخصوصې طبقې ملگرتيا شامله وه ، دا فېصلي هېڅ کله هم اسلامي نه وې بلکې سياسي او دنيوي وې.

اکثر ملایان دا خبره کوي چې مونږ د اسلام اصل بنياد يو او سلام زمونږ په وجه مضبوط دے خو دا خبره د کبر او غرور نه ډکه ده ، اسلام د کوم ملا محتاج نه دے. داسې قسمه خلق چرته نه چرته په کوم ځای کېنې يو ايت يا حديث کېنې د ځان د پاره اشاره يا دليل پېدا کوي چې ځان له په معاشره کېنې ځانگړې مقام پېدا کړي . دا قسمه بنيادگر په نورو مذهبونو کېنې هم شته چې د مذهب په نوم دکانداري کوي او د اولس نه په مختلفو نومونو سرمايه ترلاسه کوي. هم دې خلقو اسلام په خوځو ډلو او فرقو کېنې تقسيم کړې دے خو چې کله ئې خپل ذاتي مفاد پېدا شي نو بيا خپل مينځ کېنې ملگرتيا کوي.

ملگريو! اسلام د مشورې اجازت هر چا ته ورکړې دے چې پکېنې عام اولس هم برخه اخستې شي ځکه چې د خپل قام ، وطن او ملت د پاره هر هغه سړې چې د عقل او شعور خاوند وي ، خپله رائې او تجويز وړاندې کولې شي.

ملګرو دا د سېکولر ازم اصول ، مقصد او منشا هم دا ده چې د ژوند په معاملاتو کېنې دې هر یو کس د خپل عقل او دانش مطابق تجویز په تحریري یا تقریري توګه شامل کړي ، که رائي عامه ئې په حق وي او که په مخالفت کېنې دغه به د تجویز په کمزورۍ یا خوبۍ دلالت کوي نه چې د سېکولر ازم په کمزورۍ یا خوبۍ ، هم په دې وجه به د انسانانو ترمنځه یو تعلق ، ربط ، ذهني هم اهنګي او ورورلي قائمه وه ."

ساحل چې انگلېنډ ته د تلو نه وړاندې کوم انستیتیوت جوړ کړې وه هغه به ئې هم هاغه ملګري سنبالوه او دغه ادارې ډېره ترقي وکړه ، یو لومړی بلډنگ ئې ورله اخستې وه او د ښار په ښو ادارو کېنې چې اوس ئې باقاعده د کالج شکل اختیار کړې وه . دلته روزلي شوي ځیني قباڼ طالبعلمان د ساحل په مرسته ګڼو یورپي ملکونو ته هم تلي وو . د دغه ادارې معاملات او ذمه واری چې زیاتي شوې نو ساحل سالار ته وئیل چې هغه دې ملګري سره په کار کېنې کومک کوي خو د سالار بې شانه سیاسي سرګرمیو هغه دې ته جوړ نه کړه چې په دغه کار کېنې دې هغوي سره لاس وکړي او نه ساحل واپس د دې د پاره دلته راتلې شنه نو اداره ئې هغه ته وسپارله او خپلې ذمه واریانې ئې ترنه راغونډې کړې .

ساحل چې خپل کاروباري مسائل راغونډ کړل او تنظیم ئې فعال کړه او په خپلو پښو ئې ودروله نو یو وار بیا واپس راغلو . د راتلو نه مخکېنې ئې سالار ته وئيلي وو چې د یو کور اخستو د پاره چرته پراپرټي ډیلر سره خبره وکړي . ساحل چې رارسېده نو سالار د یو ښه کور بندوبست کړې وه چې د ښار په ماډل ټاون کېنې یو ښائسته بنگله وه . د ساحل د رارسېدو په درېمه ورځ ګلالی ، د ګلالی مور او د سالار نیا د

نوي ماډل په يو موټر کښې د بنگلې مخې ته کوزې شوې. گلالي. اول
سالار ته او بيا ساحل ته لاندې باندې وکتل بيا ئې د بنگلې په ور نظر
واچوه او خپلې پښتنې اوبښکې ئې د خپلې لويټې په پلو وچې کړې. -
سالار او ساحل ئې دواړه ځان ته رانزدې کړل لکه چې گل ته ووايي چې ما
تا سره کړې لوظ پوره کړه، وگوره کڼه تا ما له يو سالار راکړې وه ما
ورسره دوهم هم وپاله. تا ما ته وئيلي وو چې ته پښتنه ئې زما د امانت
خيال به ساتې، هوزۀ پښتنه يم ما ستا د امانت خيال وساته. هن که يقين
دې نه راځي نو دا وگوره ----- ... دا سالار او دغه ساحل او په وار وار
ئې دواړه ښکل کړه د بنگلې په درشل ئې خپله پښه ورواړوله لکه چې
يوې نوې دنيا ته داخله شوې وي.

لسم ټوك

يوه ورځ سالار د کور نه په يو سياسي پروگرام کښې د گډون د پاره ووته چې په لاره کښې ترهه گرو په ټارکټ کېلنگ کښې سره د درېو ملگريو شهيد کړه ځکه چې سالار د څه مودې راهسې د دې خلقو د سترگو ازغې وه ، د تنظيم ملگريو د ساحل په مشرتابه کښې په ټوله پښتونخوا کښې مظاهري وکړې او په خپلو نعرو کښې به ئې د دې خبرې څرگندونه کوله چې مونږ د مرگ نه نه ويريږو او تر اخره پورې به د خپل وطن د خپلواکۍ د پاره ځان هرې قربانۍ ته چمتو ساتو .

د ساحل د مرگ نه پوره يوه مياشت پس د تنظيم ملگريو د سالار د مرگ د غندنې د پاره يو سيمينار راجوړ کړه چې پکښې د لر او بر پښتونخوا وطن ډېرو مشرانو قام پرستو برخه واخسته . دې نه علاوه په دې غونډه کښې ډاکټرانو ، وکيلانو ، اديبانو ، بزگرو او طالبعلمانو گډون وکړه . سيمينار کښې ويناوالو د سالار په سياسي ، سماجي او ادبي ژوند باندې رڼا واچوله او ټولو په ښه ټکو ياد کړه . د دغه ناروا کار غندنه ئې په صفا ټکو کښې وکړه خو چې کله ساحل د وينا د پاره راوغوښته شه نو په حال کښې ناستو خلقو په ډېر درناوي هغه ته هرکلی وئيل . هغه د خداي د لويې نامې نه د خپلو خبرو اغاز وکړه او وئيل ئې " زما گرانو ننګياليو پښتنو ، خوبندو وروڼو ، مشرانو ، همخولو او کشرانو ټول ستړي مه شی . نن ورځ د سالار خان شهيد په ياد کښې نمانځلې کيږي خو د سالار خان سره سره زمونږ د ډېرو معلومو او نامعلومو شهيدانو د خپلواکۍ د پاره خپل ځانونه قربان کړل او زمونږ د ټولو هم مرام د ې چې د وطن د ښادۍ او ابادۍ د پاره د هېڅ قسمه قربانۍ نه ځان ونه ژغورو ،

دې نه وړاندې زما پلار گل خان سره هم دې خلقو ډېر ظلم کړې وه ، دهغه
 هلې ځلې او قربانۍ د چا نه پټې نه دي ، گرانو ملگريو! د ډېرې مودې
 راهسې زموږ په لړ او بر وطن کښې چې کوم اور بل دے نو په دې کښې د
 دنيا يو ملک هم زموږ د ښېگړې د پاره غږ اوچت نه کړه او نه ئې په اقوام
 متحده کښې کوم قرارداد وړاندې کړه خو که هر څه وي خو موږ به د
 خپلو معلومو نامعلومو شهيدانو دا قرض خلاصوو. گرانو ملگريو! نن
 سبا جديد دور دے او د وخت نوې نوې تقاضې دي - په اوسني وخت
 کښې خپلواکي د هر انسان حق دے ، ملگريو! موږ ازاد وطن د خپل
 غريب اولس د پاره غواړو او دې د پاره ئې نه غواړو چې سبا له دې د
 سرمايه دارو په لاسونو کښې زموږ د وطن واک او اختيار وي ، معنی دا
 چې موږ د يو غلامۍ نه ځان خلاصوو نو هسې نه چې په بله غلامۍ
 کښې راگېر شو - نن موږ د غلامانو غلامان يو سبا به زموږ اولس د
 خانانو او سرمايه دارو غلام وي - نن سبا چې څوک هم د پښتون سياست
 چغه وهي نو د دوي گوندونه هم ميراثي دي چې پلار ئې مړ شي نو زوے
 به ئې د گوند مشر شي، په دې وطن کښې زموږ ژبه ، کلتور ، وسائل او
 تاريخ هم غلام دے او زموږ د اولس ذهنونه ئې هم غلامان کړي دي چې
 ډېره خطرناکه خبره ده - د دنيا کوم کتاب کښې راغلي دي چې زموږ
 پښتو به د دفتر ، سکول او عدالت ژبه نه وي ، موږ د دنيا د نورو ژبو نه
 هم انکار نه کوو ، پښتانه دې د دنيا ټولې ژبې زده کړي خو پښتو به
 زموږ د وطن ژبه وي او پښتو يواځې ژبه نه بلکه پښتو ځان له يو قانون
 هم دے - ملگريو! د ډېر مودې راسې زموږ جوماتونه ، حجرې ، بازارونه ،
 کارخانې ، او کورونه په زرگونو تعداد کښې په بمونو والوځولے شول
 چې پکښې بې شمېره بې گناه پښتانه شهيدان شول ، تر دې چې دښمن
 زموږ د مشرانو مقبرې هم په بمونو تباہ کړي ، اخر موږ له چا سره دومره

ظلم کړې دے چې دوي ئې مونږ سره کوي په تېرو څلوېښتو کالو کښې داسې ورځ نه ده راغلې چې په لر او بر وطن کښې بم چاودنه نه ده شوې. هره ورځ زموږ په وطن کښې ماتم وي. زموږ خوښې مېنډې ، ځوانان او ماشومان محفوظ نه دي. زموږ بنيادي ضرورتونه دلته نه پوره کېږي ، زموږ په لکونو افغانان شهيدان شول ، بې شمېره معذوره شول ، زموږ خوښې مېنډې کونډې شوې او ماشومان يتيمانان شول او لا بيا هم زموږ دښمن زموږ شکل دنيا ته د وهشي او ترهه گر په شکل کښې وړاندې کوي خو افسوس چې دلته زموږ په وطن کښې کومه بربنډه لوبه روانه ده نو د اسلام په نوم روانه ده ، د پنجاب جوماتونه ، سکولونه او بازارونه ټول محفوظ دي ، زموږ په وطن کښې څومره بربادي وشوه خود پنجاب په هيره منډۍ کښې يوه پتاخته هم ډز نه شوه ، دا څنگه اسلام دے ، ملگريو! زه نن ټولو سياسي گوندونو ته چې پښتانه ئې مشران دي دا وایم چې رايي منافقت به پرېږدو او په قران به قسم وخورو چې حقيقت څه دے ، د مذهب ټېکداران به په قران لاس ږدي چې زما بجلي، اوبه ، تېل ، گېس ، کوټله او نور وسائل د اسلام په رڼا کښې زموږ د بچو حق دے که د پنجابي د بچو ، زموږ بچي په ډېرانونو کبار ټولوي او دوي دې پرې مزې کوي، ملگريو! زموږ د تنظيم په منشور کښې داسې يوه خبره هم نشته چې د اسلام د اصولو نه خلاف وي. ملگريو! افغانستان هم لکه عرب، ايران، روس ، چين ، امريکا، هندوستان يا د دنيا نورو ملکونو په شان دا حق لري چې خپل ازاد وطن ئې وي خپل بېرغ ئې وي او خپل قانون ئې وي. دا ټول ملکونه به د افغانستان استقلال ته احترام لري ، د افغانستان په چارو کښې به څوک هم گټې نه وهي. ملگريو! دا کوم ظلم چې مونږ سره روان دے نو په داسې حالاتو کښې به پښتانه بغاوت نه کوي نو څه به کوي. مونږ سره د بغاوت نه بغير بله لاره نشته ، که زموږ

په حق غوښتو کوم ملک وړانږې نو خدا ې دې وکړي چې سبا سحر وړان شي. ملگريو! نن وخت د سيالۍ د ې، دلته د هر څه حساب کيږي، زموږ چې څومره پښتانه شهيدان شول او کوم معذوره شو او داسې چې څومره جوماتونه، بازارونه او حجرې تباه کړې شوې، د دې حساب او شمېر معلوم د ې، وخت به راشي چې موږ به دښمن سره د افغانانو د ويني د يو يو څاڅکي حساب کوو. موږ هيچا ته خپل بدل نه پرېږدو. په اوسني وخت کښې دښمن زموږ اولس په ډېرو شکلونو کښې تقسيم کړې د ې، تر څو چې موږ خپل پښتانه د شعور په لار نه وي پوهه کړي او ټول مو په يو اتفاق نه وي راغونډ کړي نو ډېر گرانه ده چې موږ گټه تر لاسه کړو. بايد چې سياسي پارټۍ زموږ جرنلستان او اديبان اولس کښې شعور پيدا کړي او خپل اصل دوست او دښمن ورته په گټه کړي. ملگريو! زموږ بغاوت د خپلواکۍ سره د رواياتي نېشلزم نه، رواياتي مذهب نه، رواياتي سياست او رواياتي ادب هم د ې، موږ به د نوي دور نوو تقاضو په بنياد کار کوو. نن سبا د انټرنېټ دور د ې او موږ له پکار دي چې د ژوند په هر اړخ کار وکړو.

ملگريو! زموږ په بربادۍ کښې د پنجاب سره سره سعودي عرب، چين، امريکا او ايران هم سره د نورو ملکونو شامل دي خو وخت به راشي چې د هر ې خبرې تپوس به ترې نه کوو. ملگريو! نن خوشحاله يم چې زموږ خويندې هم سړو سره د قام د خدمت او پوهولو د پاره خپلې هلې ځلې کوي ځکه چې ښځو په سياست او په جنگ کښې ډېر لږه کردار وي. ملگريو! که د وطن وسائل تر لاسه کړې شي نو زموږ په وطن کښې غربي او ناچاري نشته "

ساحل خپله وېنا په دې شعر ختمه کړه :

پښتونستان که مې په وینو ازادیري
هر یو ډز دې هم زما سینه غلبیل کا
دې نه پس یو ځوان ته دعوت ورکړم شه چې خپل نظم ناستو خلقو ته
وړاندې کړي. ځوان د مشرانو په اجازه خپل نظم واوروه :
خدایه ډېر که خطاکار یم
ستا د رحم امېدوار یم

چې منونکې د احد یم
او مئین په محمد یم
زه که نېک یمه که بد یم
خو قائل د لم یل د یم
هم ازل یم هم ابد یم
د پښتون د مینې حد یم

زه د خپل اولس پکار یم
ستا د رحم امېدوار یم

خدایه مل مې د خپل ځان کړه
او مضبوط زما ایمان کړه

ماد مینې لومړی اسمان کړه
ما رښتونی نر افغان کړه
زما ټول وطن ودان کړه
بنیاد اباد افغانستان کړه

ستانه کله په انکاریم
ستاد رحم امېدواریم
ما پښتون، ما مسلمان کړه
ماد لومړی خصلت انسان کړه
زما ټول بچي نران کړه
هر مشکل زما اسان کړه
جوړ زما پښتونستان کړه
او دشمن لاه مې طوفان کړه

زه په طمع د بهاریم
ستاد رحم امېدواریم

ماد ننگ په لار روان کړه

ما فاتح د هر میدان کړه
ما ملگر د انسان کړه
ما د خپل جانان جانان کړه
ما د خپل چمن باغبان کړه
خلنده مې په جهان کړه

ارشد دې ته بې قرار یم
ستا د رحم امېدوار یم

ښاغلي ارشد خلیل پښتو ادب کښې ځان د یو شاعر په حیثیت هغه وخت
معرفي کړه چې د "اوبښکې" په نوم یې خپله ورومبۍ شعري مجموعه
چاپ کړه او اوس دا د دې د یو ناول نگار په صورت کښې د خپل
"بغاوت" سره د پښتو ژبې په ډاډ پښتون اولس ته مخامخ دے. هغه ځان
ته لېونۍ افغان وایي او دا بغاوت یې د دغه لېونتوب ائینه ده. دا ائینه

خومره صفا ده او خومره گرد الوده ده، دا پته د دې کتاب د لوستونه پس
په اسانه لگېدې شي خو تر کومه چې په ادب کښې د سنجيدگۍ تعلق
دې نو د ښاغلي ارشد خليل همخولي ليکوال لا د خپلو قلبي وارداتو د
حصار نه نه دي راوتي او دې د ځوانۍ په دې ډگر هم د خپل قام غم
خوري - اوس د قام خوښه ده چې د ده دې زيار ته په کوم نظر گوري -
بغاوت د ښاغلي ارشد خليل ورومې ناول دې ، د تجربې ، مطالعې او
مشاهدې حسي اداراک او صلاحيت ئې لا زياتې ودې ته چمتو ښکاري
چې په راتلونکي وخت کښې د يو ښه اديب په توگه د پښتو ادب په
اسمان لکه د يو ځلنده ستوري ئې ځل يقيني دې - مونږ ورته په طمع يو -

سلېمان کامل

مردان

۴م اکتوبر ۲۰۱۲ء

ساعلي ارشد خليل پستو ادب کڻي خان ڏ هو شاعر په
هېښت هغه وخت معارفې کړا چې د "اوسکي" په نوم نې خېله
ورومي شعري مجموعه چاپ کړه او اوس دا دے د يو ناول
نگار په صورت کڻي د خپل "بغاوت" سره د پستو ژبي په ډاډ
پستون اولس ته مخامخ دے. هغه خان نه ليونې افغان وایي او
دا بغاوت نې د دغه لېونتوت ائسته ده. دا ائسته څومره صفادو او
څومره گرد الموده ده. دا پته د دي کثات دالوستو نه پس په اسانه
لگېدے شي خو تر کومه چې په ادب کڻي د سنجيدگي تعلق
دے نو د ساعلي ارشد خليل همخولي ليکوال لارځينو قلبي
وارداتو د حصار نه نه دي راوتلي او دے د خواښ په دي ډگر هم
د خپل قام غم خوږي. اوس د قام خوښه ده چې د دې ډگر ته
په کوم نظر گوري. بغاوت د ساعلي ارشد خليل ورومي ناول
دے. د تحريک او مشاهدې حسې اواز او
صلاحيت نې لازمي ودي نه چمتو سکاري چې په راتلونکي
وخت کڻي د پوښه ادب په توگه د پستو ادب په اسمان لکه د
يو ځلنده ستوري نې خل بڼيښي دے. مونږ ورته په طمع يو.

سليمان اکاڼل

ميردان

۴م اکتوبر ۱۴۰۰

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library